

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

**МИТНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА
ПОСЕРЕДНИЦТВО**

Галузь знань

07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність

**072 «Фінанси, банківська справа і
страхування»**

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Фіскальна роль митних платежів в Україні»

**здобувача Криворот Наталії Володимирівни
(ПІБ, підпис)**

Науковий керівник: к.е.н., доцент Пислиця А.В.

(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри фінансів імені Віктора Федосова:

**д.е.н., професор Буряченко А.Є.
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)**

(підпис)

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІСКАЛЬНОЇ РОЛІ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	6
1.1 Економічний зміст митних платежів та їх фіскальної ролі.	6
1.2. Нормативно-правове забезпечення справляння митних платежів.	13
1.3. Критична оцінка наукових публікацій з проблематики фіскальної ролі митних платежів.	27
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ	32
2.1. Методика та інструментарій аналізу фіскальної ролі митних платежів.	32
2.2. Оцінка фіскальної ролі митних платежів в Україні.	38
2.3. Фіскальна роль митних платежів на рівні Київської митниці.	47
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ	54
3.1. Зарубіжний досвід справляння митних платежів.	54
3.2. Проблеми справляння митних платежів в Україні.	62
3.3. Напрямки підвищення фіскальної ефективності митних платежів в Україні. .	71
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність теми. На даному етапі через стрімкий розвиток інтеграційних процесів подальший успішний розвиток економічної системи України взаємопов'язаний із забезпеченням належних умов для ефективної зовнішньоекономічної діяльності. Важливу роль в цьому відіграє митне оподаткування, що базується на системі митних платежів. При цьому митні платежі є важливим інструментом наповнення доходів державного бюджету держави та забезпечують сталий економічний розвиток в цілому. Через це дослідження митних платежів, а саме їх вплив на дохідну частину державного бюджету є своєчасним та актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові основи з проблематики оцінки фіскальної ефективності митних платежів досліджувались вітчизняними вченими. Серед них варто виділити: І. Бережнюк, А. Войцещук, О. Гребельник, Т. Проценкота, С. Герчаківський, І.В. Зозуля, О. Годованець, М. Коніна, С.С. Шумська, О. Корогодова, В. Мартинюк, О. Наumenко, С.В. Онишко, О. Сологуб, П. Пашко, О.І. Новік, І.С. Мироненко, Т.В. Шгаль, В.М. Опарін, А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк, Т. Д. Ліпіхіна С. В. Волосович та інші.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є дослідження фіскальної ролі митних платежів, а також визначення проблем та напрямків підвищення ефективності справляння митних платежів з метою реалізації їх фіскального потенціалу.

Щоб досягти поставленої мети, було сформовано відповідні завдання:

- дослідити сутність митних платежів та їх фіскальну роль;
- дослідити нормативно-правове забезпечення справляння митних платежів;
- дати оцінку науковим публікаціям з проблематики фіскальної ролі митних платежів;

- визначити методи та інструменти аналізу фіскальної ролі митних платежів;
- оцінити фіскальну роль митних платежів в Україні;
- оцінити фіскальну роль митних платежів на рівні Київської митниці;
- дослідити зарубіжний досвід справляння митних платежів;
- визначити проблеми справляння митних платежів в Україні;
- запропонувати напрями підвищення фіскальної ефективності митних платежів в Україні.

Об'єктом дослідження виступають митні платежі, їх ефективність справляння та фіскальна роль.

Предмет дослідження теоретико-правові та практичні аспекти фіскальної ролі митних платежів.

Методи дослідження. У процесі написання роботи застосовувались загальнонаукові і специфічні методи наукового дослідження: теоретичне узагальнення, аналізу та синтезу, порівняння та аналізу даних, спостереження, статистичного аналізу, графічний та побудови таблиць.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає в опрацюванні теоретичних та нормативно-правових аспектів в оподаткуванні митними платежами в Україні. Проаналізовано фіскальну роль митних платежів та визначено проблеми справляння митних платежів в Україні. Розглянуто зарубіжний досвід та запропоновано напрями щодо підвищення фіскальної ефективності митних платежів.

Інформаційною базою дослідження є Митний кодекс України, Податковий кодекс України та інші законодавчі і нормативно правові акти, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, аналітичні та статистичні матеріали, які відображають основні аспекти теоретичного і практичного аспекту справляння митних платежів.

Апробація матеріалів кваліфікаційної магістерської роботи проведена за рахунок участі автора у міжнародній науково-практичній конференції студентів та дослідників «Сучасні питання економіки та фінансів: глобальні виклики та тренди»

(Київ, 9 листопада 2023 р.), де було представлено тези на тему «Фіскальна роль митних платежів в Україні».

Структура роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 86 сторінок. Робота складається з 27 рисунків, 8 таблиць та 1 додатку. Список використаних джерел налічує 64 елементи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІСКАЛЬНОЇ РОЛІ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

Економічний зміст митних платежів та їх фінансової ролі.

У сучасному світі важливим питанням фінансової стійкості держави є наповнення державного бюджету. Тому особливе значення в цьому аспекті посідає визначення змісту митних платежів та їх фінансової ролі. На сьогоднішній день митні платежі розглядаються як один з найефективніших інструментів регулювання зовнішньоекономічних потоків, що виникають у зв'язку з проведенням зовнішньоторговельної діяльності та є значущою складовою податкової системи країни.

Поняття «митні платежі» розглядають багато науковців, проте якоїсь єдиної концепції щодо визначення вітчизняними й зарубіжними економістами так і не знайдено. Так, окремі автори у своїх наукових працях розглядають суть митних платежів через плату за виконання митними органами своїх обов'язків [1, 331 с.], через систему податків та зборів [2, 3] та як засіб за допомогою якого реалізується фінансова функція митної політики держави [3].

Так, А. І. Крисоватий та О. М. Десятнюк розглядають поняття «митні платежі» через систему плати за виконання митними органами своїх обов'язків, а саме: митні платежі – це особлива за виконання митними органами своїх обов'язків та послуг та представляє собою засіб фінансування діяльності митниці та покращення митної системи [1].

Через призму системи податків та зборів, Т. Д. Ліпихіна та С. В. Волосович досліджують поняття «митні платежі», як систему податків та зборів, що стягуються з товарів та інших предметів, які перетинають митний кордон [2, 18].

Схожі пропозиції розглядаються у працях Н. П. Кучерявенко, він визначає митні платежі як «...види зборів, відрахувань, платежів у разі перетину митного

кордону України» [3, 329]. Проте, О. П. Гребельник вказує на обмежену природу такого визначення, адже об'єктом оподаткування є не тільки товари, а й інші предмети, які не є товарами. Також, деякі митні платежі не обов'язково пов'язані із переміщенням товарів через митний кордон, адже вони можуть бути сплачені за різноманітні послуги, надані митними органами у сфері митно-тарифних відносин [5].

Щодо вітчизняного законодавства то поняття «митні платежі» у Митному кодексі України (далі МКУ) не визначено, проте наведений перелік платежів [6].

Рисунок 1.1. Поняття митні платежі відповідно до МКУ.

Джерело: побудовано автором на основі [6]

Ширше дане визначення розкривається в Податковому кодексі України (далі ПКУ). Відповідно до п.п. 14.1.113 п. 14.1 статті 14 ПКУ «митні платежі – податки, що відповідно до цього Кодексу або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи [7]».

У бюджетному законодавстві митні платежі подаються як податкові надходження, тому відповідно до п. 2 ст. 9 Бюджетного кодексу України (далі БКУ) «податковими надходженнями визнаються встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори [8]»

Також науковці активно дискутують, щодо функцій та завдань, які здійснюються у митній політиці. Так, О. П. Гребельник виділяє:

- фіскальні (означає, що митні платежі є джерелом наповнення державного бюджету);
- захисні (означає, що митні платежі спрямовуються на захист та розвиток вітчизняного товаровиробника);
- регулятивні (полягають, у формуванні обсягу та структури імпорту та експорту, а також обсягів споживання товарів у середині країни та структуру економіки в цілому) [9, 11].

У свою чергу, А. Ю. Молчанова надає більший перелік функцій та завдань митних платежів який включає в себе такі функції:

- захисна (створення бар'єрів, що перешкоджають перетину митної території країни товарів, що можуть становити загрозу національному товаровиробникові);
- регулятивна (створення оптимальної структури експорту та імпорту);
- політична (встановлення митних ставок для економічного тиску на інші держави або створення режиму найбільшого сприяння та надання митних пільг) [10, 11].

Слід зазначити, що стимулююча та регулятивна функції митних платежів, як інструменту регулювання зовнішньоекономічної діяльності, пов'язані з вимогами міжнародних договорів, чий норми перш за все впливають на митний тариф України, де визначено ставки ввізного та вивізного мита. Суми ввізного мита, а також акцизного податку із ввезених на митну територію України товарів (продукції), впливають на базу оподаткування ПДВ. Таким чином, митно-тарифні заходи регулювання та контролю митними органами як прямо так і опосередковано впливають на обсяги митних платежів.

Важливу роль серед митних платежів відіграє мито, адже широко застосовується державою для регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Відповідно до п. 1 ст. 271 МКУ, «мито – це загальнодержавний податок, встановлений ПКУ та МКУ, який нараховується та сплачується відповідно до МКУ, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [6]».

Основними функціями, які притаманні миту є фінансова, регулятивна, захисна. Не дивлячись на те, що мито є одним із джерел наповнення бюджету, головною ж його ціллю залишається регулюючий потенціал, що виражається через здатність мита впливати як на внутрішню так і зовнішню торгівлю за допомогою цінових механізмів, адже воно включається до ціни експортованих чи імпортованих товарів. Зазвичай введення мита має на меті створення економічного тиску з боку держави для захисту вразливих галузей національного товаровиробника та вітчизняної економіки. Цей податок належить до митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [12; 13, с. 246].

Відповідно до п. 14.1.4 п.14.1 ст. 14 ПКУ «акцизний податок – непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених ПКУ як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції) [7]». Так як, акцизний податок з ввезених на митну територію країни підакцизних товарів є внутрішнім податком, то імпортовані підакцизні товари не можуть оподатковуватись за більшими ставками ніж ідентичні товари вітчизняного виробництва.

Акцизи поділяються на два види – специфічні та універсальні, в залежності від того, які товари охоплює податок. Найбільш поширеною формою універсального акцизу є ПДВ. Особливість нарахування та сплати ПДВ полягає в його нарахуванні на кожному етапі руху товару від виробника до споживача, при цьому з оподатковуваного обороту виключаються податки, сплачені на попередніх етапах, в результаті чого об'єктом оподаткування виступає вартість, створена на конкретному ступені руху товару. Особливістю сплати ПДВ і акцизного податку як митних платежів, які сплачуються при перетині митного кордону є те, що вони мають разовий характер, а також відсутній податковий період, на відміну від цих податків, що функціонують в середині держави. Незважаючи на певну схожість податку на додану вартість та акцизного податку, вони мають ряд суттєвих відомостей (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Відмінності між специфічними та універсальними акцизами

Специфічний акциз - Акцизний податок	Універсальний акциз - Податок на додану вартість
Обкладаються тільки товари	Обкладаються не тільки товари, а й роботи і послуги як виробничого, так і не виробничого призначення
Обкладається невелика група товарів, які називаються підакцизними	Обкладаються майже всі товари
Різні види ставок, що залежить від групи товарів	Передбачає наступні види ставок: 20%, 14%, 7% та 0%
Нараховується і сплачується один раз при ввезенні підакцизних товарів на територію України	Нараховується і сплачується на кожному етапі виробництва і продажу товару
Споживачами підакцизних товарів є більш вузькі верстви населення	Має універсальний характер і справляється майже з усіх споживачів

Джерело: побудовано автором на основі [14, с. 56, 156; 7, ст.180, 193, 213, 215]

Так разом з митно-тарифним регулюванням використовуються і нетарифного (адміністративні), які застосовую обмежувально-заборонні заходи (ліцензування, квотування та інші).

Підхід до розуміння суті митних платежів на основі їх функцій не є оптимальним. У економіці митні платежі відповідають загальним принципам, визначеними чинним законодавством нашої країни:

- принцип загальності (митні платежі при перетині митного кордону
- а • принцип рівномірності та зручності (встановлення строків сплати митних платежів для забезпечення вчасного надходження коштів до державного бюджету та зручності способу оплати);
- б • принцип економічності (встановлення митних платежів, обсяг надходжень яких до державного бюджету має перевищувати витрати на їх адміністрування);
- у • принцип єдиного підходу до встановлення (полягає у тому, що всі елементи митних платежів мають бути визначеними на законодавчому рівні) [15, с. 13].

Таблиця 1.2 – Класифікаційні ознаки митних платежів

Класифікаційні ознаки	Елементи
Види митних платежів	Мито, акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції)
Спосіб стягнення	Непрямі
Суб'єкт	Фізичні та юридичні особи
Об'єкт	Експортно-імпортні операції
Рівень влади	Загальнодержавні
Призначення	Загальні
Порядок введення	Обов'язкові
Джерело сплати митних сум	Фактурна та митна вартість
Сфера застосування податку	Специфічні та універсальні
Тривалість	Момент митного оформлення
Метод нарахування	Адвалорні, специфічні, комбіновані
Форма розрахунків	Безготівкова, готівкова, вексельна, застосування гарантій

Джерело: побудовано автором на основі [9, с. 7]

Важливе значення у забезпеченні фіскальної функції покладене на митні органи. Особливість митних органів у системі органів виконавчої влади визначається, насамперед, метою створення, функціонування та характером виконуваних завдань і функцій. Основна мета яких полягає в створенні сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічних відносин, забезпечення безпеки населення, захист митних інтересів України та складаються з:

- центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну митну політику – Державна митна служба України (далі ДМСУ);
- митниць – це митні органи, які у зоні своєї діяльності забезпечують виконання завдань, покладених на митні органи;
- митних постів (є митними органами, які входять до складу митниці як структурний підрозділ і в зоні своєї діяльності забезпечують виконання завдань, покладених на митні органи) [6, п. 34 част. 1 ст. 4].

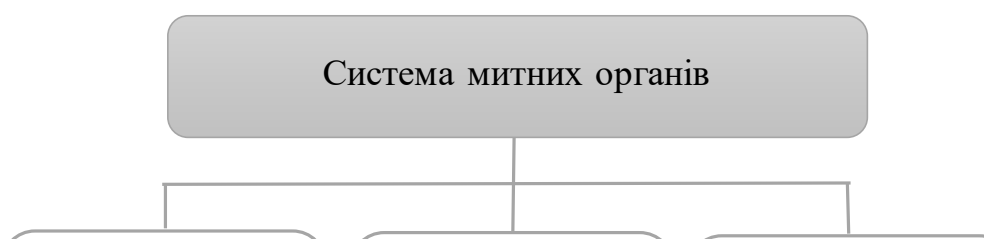

Рисунок 1.2 – Структура системи митних органів в Україні.

Джерело: побудовано автором на основі [6, п. 34 част. 1 ст. 4]

Одним із ключових напрямків діяльності митних органів є вирішення економічних завдань, що досягається завдяки активній участі цих органів у захисті економічних інтересів держави в межах їх компетенції. Завдяки своїй ролі, митні органи гарантують справляння митних платежів, відповідають за контроль за правильністю обчислення, своєчасність та повноту їх сплати. Крім того, вони приймають необхідні заходи щодо примусового стягнення митних платежів, організовують використання гарантій для забезпечення їх сплати, і взаємодіють з банківськими установами та іншими фінансовими посередниками, які забезпечують такі гарантії.

По суті, митні органи також беруть на себе важливу місію у запобіганні та протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом. Це досягається через проведення систематичних перевірок суб'єктів господарювання та застосування відповідних заходів для захисту інтересів національного споживача. Зокрема, митні органи приділяють особливу увагу запобіганню ввезенню на територію України неякісних товарів чи товарів, що не відповідають встановленим вимогам і стандартам. Такі заходи сприяють не лише економічному захисту держави, а й забезпечують безпеку та задоволення потреб національного споживача.

Так, окрім контролю за надходженням митних платежів до Державного бюджету України на митні органи покладена відповідальність за інші види надходжень. Вичерпний перелік затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 20.09.2012 № 1011. В науковій практиці їх називають додатковими – це

інші податки та збори, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України. До них належать:

- штрафи за порушення митних правил;
- надходження коштів від реалізації конфіскованого майна за матеріалами митних органів;
- надходження коштів від реалізації безхазяйного майна;
- штраф за порушення податкового законодавства;
- надходження конфіскованої національної та іноземної валюти за матеріалами митних органів;
- єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України;
- плата за виконання митних формальностей поза місцем розташування та поза робочим часом, установленим для митних органів [16].

Таблиця 1.3 – Види та розміри плати за виконання митних формальностей митними органами

Назва операції	За одну годину роботи (незалежно від кількості посадових осіб, які були залучення), євро
Виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування таких органів:	
• у робочий час	20
• у понаднормовий, нічний час і вихідні дні	40
• у святкові та неробочі дні	50
Виконання митних формальностей митними органами у місцях розташування митних органів поза робочим часом, установленим для митних органів:	
• у понаднормовий, нічний час і вихідні дні	40
• у святкові та неробочі дні	50

Джерело: побудовано автором на основі [17,18]

Отже, можемо сказати, що митні платежі є важливим інструментом у формуванні надходжень Державного бюджету України.

Нормативно-правове забезпечення справляння митних платежів.

Відповідно до частини другої ст. 1 МКУ, відносини, пов'язані із справлянням митних платежів, регулюються МКУ, ПКУ та іншими законами України з питань оподаткування.

Так, щодо мита то правила оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, крім особливих видів мита, встановлюються МКУ та міжнародними договорами, на які обов'язкова згода надається Верховною Радою України. Правила оподаткування особливими видами мита встановлюються законами України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту», «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну», окремим законом щодо встановлення додаткового імпортного збору.

В п. 2 ст. 271 МКУ зазначаються види мита, які застосовуються в Україні (рис. 2.1).

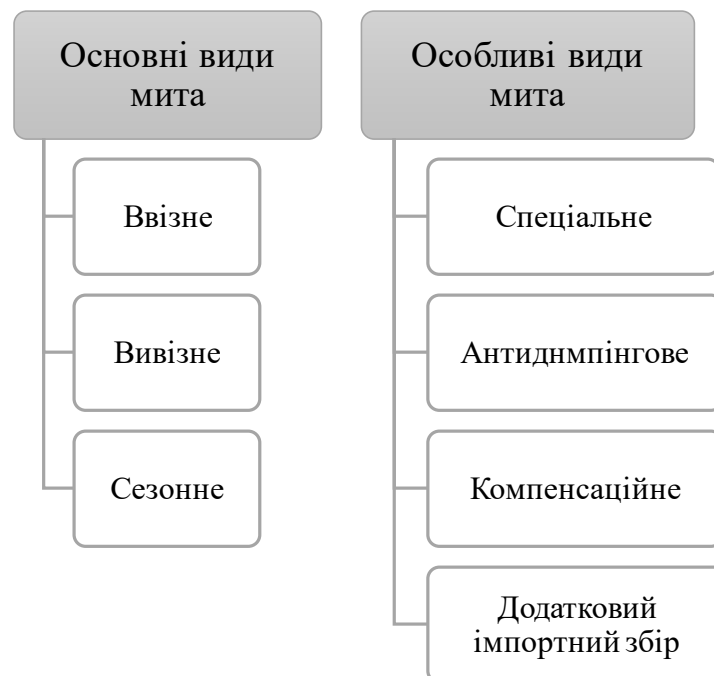

Рисунок 1.3 – Види мита в Україні.

Джерело: побудовано автором на основі [6, ст. 271]

Ввізне мито встановлюється на товари, що ввозяться на митну територію України. Встановлення нових та зміна діючих ставок цього мита визначені ЗУ про «Митний тариф України» [19]. Відповідно до цього закону ставки ввізного мита є

диференційованими, та залежать від країни походження товару. Ці види ставок визначені у пункті 5 статті 280 МКУ [6]:

1) при визначенні будь-якого спеціального преференційного митного режиму відповідно до міжнародних договорів, на які згода щодо їх обов'язковості була виражена Верховною Радою України, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, які визначені Митним тарифом України;

2) щодо товарів, які мають походження з України, держав-членів Світової організації торгівлі або з держав, з якими Україна уклала двосторонні або регіональні угоди про режим найбільшого сприяння, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, що визначені Митним тарифом України, якщо інше не визначено в законодавстві;

3) для інших товарів застосовуються стандартні ставки ввізного мита, які визначені Митним тарифом України.

Вивізне мито встановлюється законом на українські товари, що вивозяться за межі митної території України. Воно нараховується за ставками, встановленими відповідно до законодавства.

Сезонне мито застосовується до конкретних товарів на період тривалістю від 60 до 120 послідовних календарних днів, починаючи з дня встановлення цього виду мита. Воно також стягується відповідно до ставок, визначених у Законі України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції».

Встановлення особливих видів мит, також регулюється окремими законами:

1) спеціальне мито встановлюється відповідно до Закону України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» [20];

2) антидемпінгове мито встановлюється відповідно до Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» при ввезенні на митну територію України, які підпадають під демпінг, що становить або створює загрозу для вітчизняного товаровиробника [21];

3) компенсаційне мито встановлюється відповідно до Закону України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» при ввезенні на

митну територію України, які підпадають під об'єкт субсидованого імпорту, що становить або створює загрозу для вітчизняного товаровиробника [22];

4) додатковий імпорتنний збір встановлюється законом відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року (далі – ГАТТ-1994) та Домовленості про положення ГАТТ-1994, щодо платіжного балансу у разі істотного погіршення стану платіжного балансу або значного скорочення золотовалютних резервів, або при досягненні ними мінімального розміру з метою забезпечення стійкої рівноваги платіжного балансу та збільшення обсягів золотовалютних резервів [23].

Слід зауважити, що сплата мита платником відбувається тільки за умови переміщення товарів через митний кордон України. Факт відсутності переміщення товарів через митний кордон України є ознакою неможливості стягнення мита до державного бюджету. Таким чином, сплата мита здійснюється у контексті обов'язкових митно-правових відносин, які виникають при переміщенні товарів через митний кордон України.

Також необхідно розглянути сам механізм сплати мита. Цей податок суб'єктом ЗЕД або в момент перетину митного кордону України, або під час митного оформлення товарів митними органами, при подачі митної декларації. Мито, як і всі митні платежі є непрямим податком, включається до вартості товару та збільшує ціну на нього, тому сплачується кінцевим споживачем. Кожна країна встановлює свої правила для перетину митного кордону та сплати митних платежів. При перетині кордону одна зі сторін мусить сплатити митні платежі, які заздалегідь визначені умовами договору.

Так відповідно до чинного законодавства митом оподатковуються:

- товари, митна вартість яких перевищує суму у 150 євро;
- товари, які ввозяться (пересилаються) в обсягах, що підлягають оподаткуванню митними платежами;
- товари та транспортні засоби, які реалізуються відповідно до ст. 243 МКУ.

В Україні застосовують різні види ставок для нарахування мита (рис. 1.4).

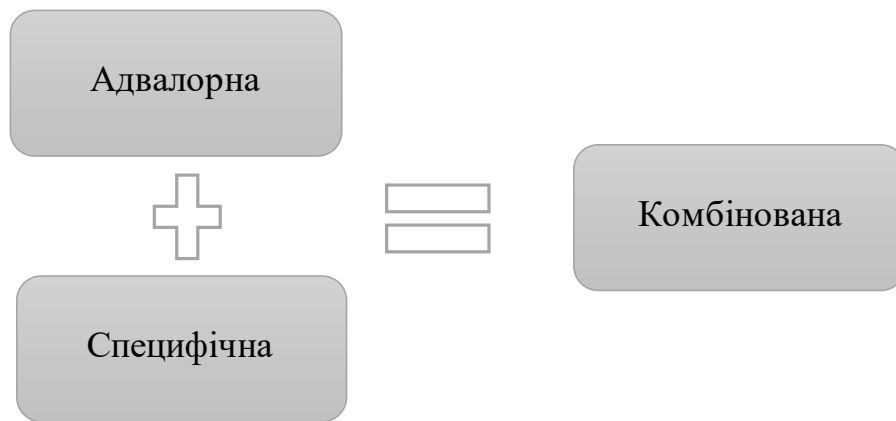

Рисунок 1.4 – Види ставок мита в Україні.

Джерело: побудовано автором на основі [6, ст. 280]

Як бачимо МКУ передбачено встановлення трьох ставок мита. Адвалорна встановлюється у відсотках до митної вартості товару, специфічна у грошовому еквіваленті на одиницю бази оподаткування, у свою чергу, комбінована є поєднанням адвалорної та специфічної ставок. Інші ставки мита заборонені законодавством та не можуть застосовуватись.

Отже, імпортер повинен сплачувати мито при ввезенні товарів на митну територію України відповідно до ставок, що встановлені в Митному тарифі України. Відповідно Митний тариф України побудований на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів та Комбінованої номенклатури ЄС.

Через повномасштабне вторгнення росії в Україну було призупинено дію зон вільної торгівлі та введено ембарго на імпорт сільськогосподарської продукції, продуктів харчування, сигарет, хімічних речовин, скляного посуду, окремих видів транспортних засобів, в т. ч. автомобілів.

Акцизний податок є одним із важливих інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Згідно з п.п. 14.1.4 п. 14.1 ст. 14 ПКУ «акцизний податок – непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених ПКУ як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції) [7]».

Платниками даного податку є:

- суб'єкти господарювання, які ввозить підакцизні товари на митну територію України

- фізичні особи – резиденти або нерезиденти, які ввозить підакцизні товари на митну територію України в обсягах, що оподатковуються;
- особи, на яких покладено дотримання вимог митних режимів, що передбачають звільнення від оподаткування, у разі порушення таких вимог;
- особи, на яких покладено виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів, на які встановлюється ставка податку 0 гривень за 1 літр 100-відсоткового спирту, 0 євро за 1000 кг нафтопродуктів у разі порушення таких умов;
- особи, які реалізують конфісковані підакцизні товари, підакцизні товари, які визначаються безхазяйними, за якими не звернувся власник, які переходять у власність держави, якщо вони підлягають реалізації та ін;
- особи, які виробляють підакцизні товари (продукцію) на митній території України, у тому числі з давальницької сировини;
- особи, на які при здійсненні операцій з підакцизними товарами, які не підлягають оподаткуванню або звільняються від оподаткування, покладено виконання умов цільового використання підакцизних товарів;
- особи, які реалізують або передають у володіння, користування чи розпорядження підакцизні товари (продукцію), що були ввезені на митну територію України із звільненням від оподаткування до закінчення строку звільнення [7, п. 1 ст. 212].

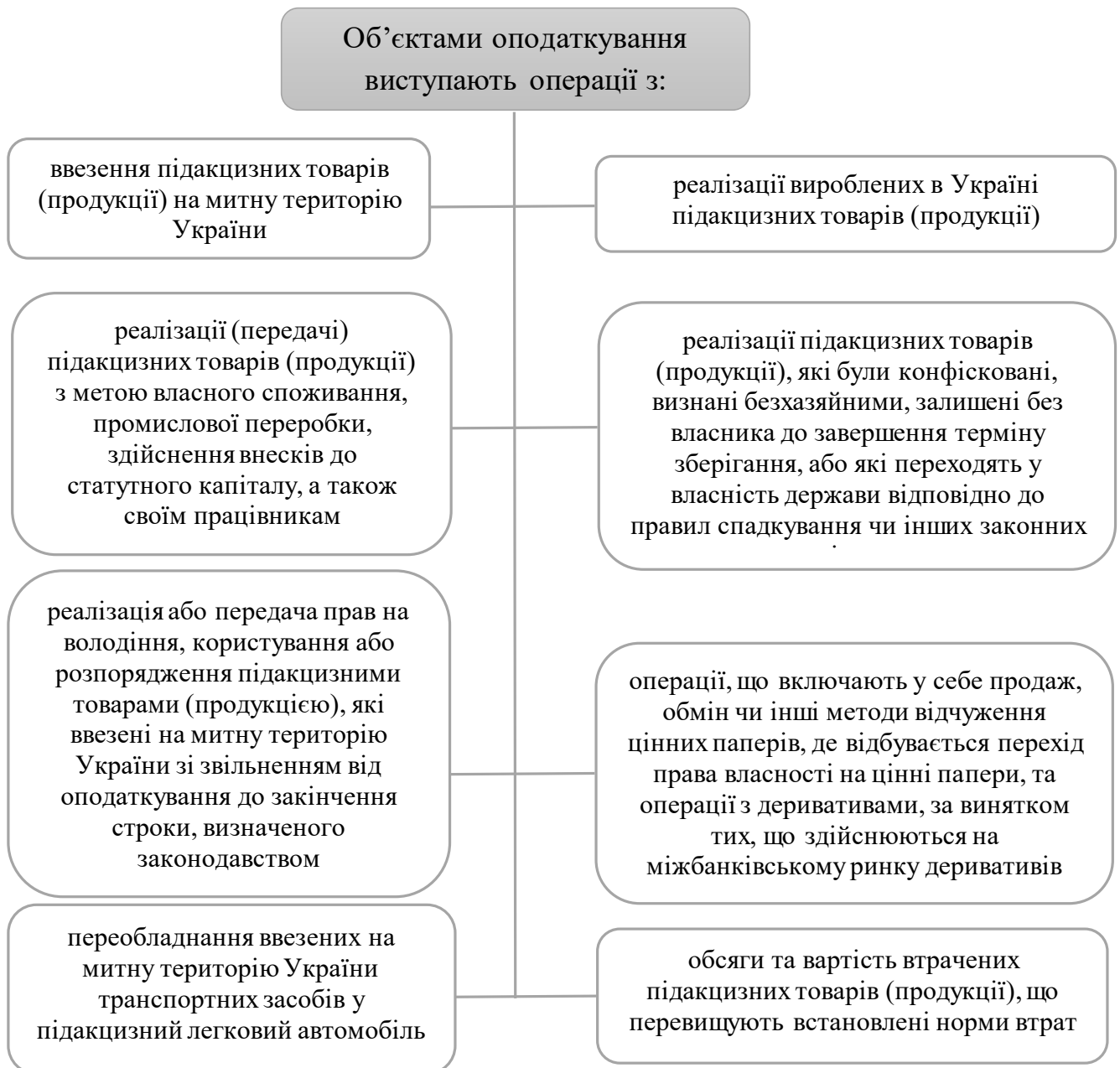

Рисунок 1.5 – Об'єкти оподаткування акцизним податком

Джерело: побудовано автором на основі [7, п. 1 ст. 213]

До операцій з підакцизними товарами, що не підлягають акцизному оподаткуванню належать:

- вивезення (експорту) підакцизних товарів (продукції) платником податку за межі митної території України;
- ввезення на митну територію України раніше експортованих підакцизних товарів (продукції), у яких виявлено недоліки, що перешкоджають реалізації цих товарів на митній території країни імпортера, для їх повернення експортеру [7, п. 2 ст. 213].

До операцій з підакцизними товарами у сфері ЗЕД, що звільняються від оподаткування:

- реалізації легкових автомобілів для інвалідів, включаючи для дітей-інвалідів, фінансування яких здійснюється за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, коштів фондів загальнообов'язкового державного страхування, а також легкових автомобілів спеціального призначення;
- ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України, призначених для офіційного (службового) використання дипломатичними представництвами іноземних держав, консульськими установами іноземних держав, а також для особистого використання членами дипломатичних представництв іноземних держав та консульських установ іноземних держав, здійснюється на засадах взаємності відповідно до правил, що стосуються кожної конкретної держави;
- ввезення підакцизних товарів (продукції) з-за меж митної території України на митну територію України, якщо при цьому згідно із законом не справляється податок на додану вартість у зв'язку з розміщенням товарів (продукції) у митних режимах: реімпорту, транзиту, тимчасового ввезення, митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території, знищення або руйнування, відмови на користь держави;
- безоплатної передачі для знищення підакцизних товарів (продукції), конфіскованих за рішенням суду та таких, що перейшли у власність держави внаслідок відмови власника, якщо вони не підлягають реалізації (продажу) в установленому законодавством порядку;
- реалізації підакцизних товарів (продукції), крім нафтопродуктів, вироблених на митній території України, що використовуються як сировина для виробництва підакцизних товарів (продукції) та ін. [7, п. 3 ст. 213].

До товарів, які оподатковуються акцизним податком, відносяться:

- спирт етиловий та інші види спиртових дистилятів, алкогольні напої та пиво;

- тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну;
- пальне;
- автомобілі легкові, кузови для них, причеи та напівпричеи, мотоцикли, а також транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, а також транспортні засоби для перевезення вантажів;
- електроенергія [7, ст. 215].

Порядок застосування бази оподаткування акцизним податком зображено на малюнку 1.6.

Рисунок 1.6 – База оподаткування акцизним податком

Джерело: побудовано автором на основі [7, ст. 214, 215]

Так, сума акцизного податку за адвалорною ставкою розраховується за такою формулою:

$$C_{\text{АП}} = B * \text{Ставка}_{\text{АП}}$$

де, $C_{\text{АП}}$ – сума акцизного податку;

B – вартість товару;

$\text{Ставка}_{\text{АП}}$ – адвалорна ставка акцизного податку.

Сума акцизного податку за специфічною ставкою розраховується за такою формулою:

$$C_{AP} = K * \text{Ставка}_{AP}$$

де, C_{AP} – сума акцизного податку;

K – кількість товару у фізичних одиницях виміру, встановлених Податковим кодексом України;

Ставка_{AP} – ставка акцизного податку.

Податок на додану вартість регулюється п.п. 14.1.178 п. 14.1 ст. 14 ПКУ та відповідно до нього визначається як «непрямий податок, який нараховується та сплачується відповідно до норм розділу V ПКУ [7]».

В Україні діють такі ставки ПДВ:

- 20% – основна ставка ПДВ (пп. «а» п. 193.1 ст. 193);
- 14% – пільгова ставка ПДВ, яка застосовується при ввезенні на митну територію України деякі види сільськогосподарської продукції, такі як насіння соняшнику, пшениця та її суміш з житом, ячмінь, кукурудза та інше (пп. «г» п. 193.1 ст. 193);
- 7% – пільгова ставка ПДВ, яка застосовується «при ввезенні на митну територію України лікарських засобів, дозволених для виробництва і застосування в Україні та внесених до Державного реєстру лікарських засобів; медичних виробів, які внесені до Державного реєстру медичної техніки та виробів медичного призначення або відповідають вимогам відповідних технічних регламентів; лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання, дозволених для застосування у межах клінічних випробувань, дозвіл на проведення яких надано центральним органом виконавчої влади» (другий та третій абзаци пп. «в» п. 193.1 ст. 193)
- 0% – ставка, яка застосовується при вивезенні товарів за межі митної території України (пп. «б» пп. 195.1.1 п 195.1 ст. 195) [7, ст. 193, 194, 195].

Ставки ПДВ можливо змінити лише рішенням уряду залежно від соціально-економічної ситуації в середині країни та на підставі рішень Верховної Ради України щодо податкової політики. Ставки можуть змінюватись як на загальному

рівні, так і знижуватись для певних категорій товарів та послуг з метою стимулювання розвитку та інвестицій.

Товари вважаються вивезеними за межі митної території України, якщо це вивезення підтверджене відповідно до встановлених Кабінетом Міністрів України процедур та митною декларацією, яка оформлена згідно з вимогами Митного кодексу України.

У випадку подальшого вивезення цих товарів за межі митної території України податок не справляється (у тому числі при використанні нульової ставки). Постачання товарів магазинами безмитної торгівлі можливе лише для фізичних осіб, які виїжджають за митний кордон України, або для фізичних осіб, які переміщуються транспортними засобами, що належать резидентам і знаходяться за межами митного кордону України.

Також, необхідно враховувати, що важливою частиною ПДВ є його нарахування при імпорті. При цьому об'єктом оподаткування є операції платників податку зображені на рисунку 1.7.

Рисунок 1.7 – Об'єкти оподаткування ПДВ.

Джерело: побудовано автором на основі [7, ст. 185]

У разі оподаткування ПДВ операцій з експорту та імпорту, необхідно помістити товари у відповідний митний режим, визначений МКУ.

Залежно від характеру операцій, які виконують суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, визначення бази оподаткування ПДВ включає ряд особливостей. База оподаткування операцій з постачання товарів/послуг визначається на основі їх договірної вартості, ураховуючи загальнодержавні податки та збори. Однак деякі податки та збори, такі як акцизний податок на реалізацію суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів, збір на обов'язкове державне пенсійне страхування з вартості послуг стільникового зв'язку, податок на додану вартість та акцизний податок етиловий спирт, що застосовується виробниками – суб'єктами господарювання для виготовлення лікарських засобів та компонентів крові і виготовлених з них препаратів (крім лікарських засобів у вигляді бальзамів та еліксирів)).

Щодо товарів, які ввозяться на митну територію України, базою оподаткування є договірна (контрактна) вартість, але не менше митної вартості, визначеної відповідно до розділу III Митного кодексу України. Ця вартість включає в себе мито та акцизний податок, які підлягають сплаті, і формує основу для розрахунку ціни товарів.

Базою оподаткування для послуг, що постачаються нерезидентами на митну територію України є договірна (контрактна) вартість даних послуг, при якій враховуються податки та збори, за винятком ПДВ, який включено до ціни постачання згідно з чинним законодавством. Дана вартість повинна виражатися в національній валюті за обмінним курсом Національного банку України (далі НБУ) на дату виникнення податкового зобов'язання. У випадку отримання послуг від нерезидентів без їх оплати база оподаткування визначається на основі звичайних цін на такі послуги без урахування податку.

При ввезенні товарів на митну територію України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, а також у несупроводжуваному багажі, базою оподаткування є фактурна вартість цих товарів, враховуючи обов'язкові платежі, такі як мито та акцизний податок. Виникнення податкових зобов'язань у випадку ввезення товарів визначається датою подання митному органу документа, який використовується замість митної декларації.

Так, сума ПДВ розраховується за такою формулою:

$$\text{ПДВ} = (\text{МВ} + \text{М} + \text{АП}) * \frac{\text{Ставка}_{\text{ПДВ}}}{100\%}$$

де, МВ – митна вартість товару,

М – нараховане мито,

АП – нарахована сума акцизного податку.

У випадку ввезення товарів на митну територію України фізичними особами у ручній поклажі чи супроводжуваному багажі, за винятком підакцизних товарів та особистих речей, більше одного разу протягом однієї доби, базою оподаткування є сумарна фактурна вартість товарів, ввезених протягом наступних після першого ввезення тієї самої доби.

Не є об'єктами оподаткування ПДВ операції з ввезення на митну територію товарів, загальна фактурна вартість яких не перевищує суму 150 євро (у несупроводженому багажі, на адресу одного отримувача (юридичної чи фізичної особи) в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях).

Також, існують операції, які звільняються від сплати ПДВ зображені на рисунку 1.8.

Рисунок 1.8 – Операції, які звільняються від митного оподаткування.

Джерело: побудовано автором на основі [7, ст. 197]

Відповідно до законодавства сума ПДВ, яка повинна сплачуватися до Державного бюджету України або бюджетному відшкодуванню, розраховується:

$$\text{Сума}_{\text{ПДВ}} = \text{ПЗ} - \text{ПК}$$

де, ПЗ – сума податкового зобов’язання (це сума ПДВ, сплаченого покупцем за певний період у складі послуг, робіт чи товарів),

ПК сума податкового кредиту (це сума, на яку платник ПДВ має законне право зменшити ПК).

Відповідно до п. 187 ст. 187 ПКУ «датою виникнення податкових зобов’язань з постачання товарів/послуг вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

- дата зарахування коштів від покупця/замовника на банківський рахунок платника податку як оплата товарів/послуг, що підлягають постачанню, а в разі постачання товарів/послуг за готівку – дата оприбуткування коштів у касі платника податку, а в разі відсутності такої – дата інкасації готівки у банківській установі, що обслуговує платника податку;
- дата відвантаження товарів, а в разі експорту товарів – дата оформлення митної декларації, що засвідчує факт перетинання митного кордону України, оформлена відповідно до вимог митного законодавства, а для послуг – дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку [7]».

До податкового кредиту відносяться суми податку, сплачені/нараховані у разі здійснення операцій з:

- ввезення необоротних активів на митну територію України за договорами оперативного або фінансового лізингу;
- ввезення товарів та/або необоротних активів на митну територію України.

У разі ввезення товарів на митну територію України документом, що посвідчує право на віднесення сум податку до податкового кредиту, вважається митна декларація, оформлена відповідно до вимог законодавства, яка підтверджує сплату податку.

1.3. Критична оцінка наукових публікацій з проблематики фіскальної ролі митних платежів.

Розглянемо окремі статті вітчизняних науковців з даної проблематики. У статті таких авторів, як Прутська О. О. та Любчак І. С. «Фіскальний потенціал митних платежів в Україні» [25], досліджено митні платежі як інструмент формування доходів державного бюджету. Метою статті є теоретичне та практичне обґрунтування фіскального потенціалу митних платежів, а також визначення проблем діяльності митної політики в Україні та запропонування рекомендацій щодо поліпшення механізму справляння.

У статті зазначається, що митні платежі є основою митного оподаткування, яке відіграє важливу роль у створенні умов для ефективної зовнішньоекономічної діяльності, особливо в контексті швидкого розвитку інтеграційних процесів. Також, визначається що фіскальний потенціал митних платежів це складова частина фіскального потенціалу держави та залежить від економічного розвитку держави, її місця на міжнародній арені, ступеня залучення країни до міжнародного поділу праці, розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Проводиться аналіз системи митних платежів в Україні, яка базується на непрямих податках, таких як мито, акцизний податок та податок на додану вартість. Зазначається, що митні платежі є важливим інструментом регулювання зовнішньоторговельної діяльності та джерелом значних надходжень до державного бюджету.

Наводяться статистичні дані, які свідчать про зростання суми митних платежів у податкових надходженнях, складають майже половину, та у доходах державного бюджету. Доведено що найбільшу частку у структурі митних платежів займає податок на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів. Підвищення надходжень, пояснюється авторами, посиленням рівня організації митного контролю, який є досить вагомим чинником для зростання обсягів сплачених до бюджету митних платежів.

Також, розглянуто фіскальний потенціал у порівнянні з країнами ЄС. Статистичні дані показують, що митні платежі в країнах Європейського союзу (ЄС) також становлять значну частину податкових надходжень. У країнах, таких як Бельгія, Великобританія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Німеччина та Франція, частка митних платежів у загальній сумі податкових надходжень коливається від 22,6% до 33,4%. Проте ці показники є набагато меншими порівняно з Україною, де частка митних платежів у загальних податкових надходженнях вже досягла рівня 49,6%. Так, показано залежність Державного бюджету України від надходження митних платежів. Також надано такі рекомендації, щодо покращення справляння:

- створити інформаційну базу щодо митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України;
- оновлення систем контролю визначення митної вартості;
- усунення внутрішніх бюрократичних перешкод для здійснення міжнародної діяльності та дублювання повноважень підрозділів.

Також, наведені деякі пропозиції щодо покращення вже є задіяні в Україні такі як: пост-митний контроль та митний аудит та засновано інститут авторизованого економічного оператора.

Отже, фіскальний потенціал митних платежів в Україні залежить від багатьох факторів, основними з яких є ефективність митної політики та інтенсивний збалансований розвиток економіки країни. Система оподаткування та митна політика в Україні виявляються більш важливими чинниками формування бюджетних доходів порівняно з європейськими країнами. Що може викликати

необхідність удосконалення та оптимізації митної системи для досягнення більшої ефективності та гармонізації за стандартами ЄС.

Далі розглянемо статтю «Проблеми адміністрування митних платежів через призму фіскальних загроз» автори Сідляр В. В., Валігура В. А. [25]. Метою статті є дослідження сучасних проблем фіскальної ролі митних платежів та їх адміністрування, аналіз їх надходження до державного бюджету та пропозиції щодо вирішення фіскальних загроз для держави, у вигляді недоотримання доходів від митного оподаткування зовнішньоекономічної діяльності.

В статті зазначається що у сучасних умовах в Україні ефективність діяльності митних органів на пряму впливає на фінансове забезпечення державного бюджету. Зауважується на важливості реформ в митній сфері, оскільки їх успішне впровадження є стратегічною відповіддю на зріст обсягів контрабанди та дефіцит фінансових ресурсів держави. У контексті розвитку світової торгівлі та зовнішньоекономічних відносин виникає потреба в нових підходах до функціонування митних інституцій в Україні, адже сучасні реалії вимагають удосконалення. Також, успішне виконання бюджетних завдань залежить не лише від ефективності митної служби, але й від загальної спрямованості державної митної політики та її законодавчого забезпечення.

Автори у своєму дослідженні виділяють такі основні проблеми:

- зниження фіскальної ефективності митних платежів;
- незаконне переміщення грошових потоків через міжнародні торговельні канали, в тому числі внаслідок незаконного імпорту;
- значні обсяги митних правопорушень та контрабанди;
- корупція в митних органах;
- заниження митної вартості;
- недостатнє інформаційно-технічне забезпечення митних органів.

Пропозиції, які надаються щодо покращення:

- автоматизувати процеси обміну інформації з уповноваженими органами іноземних держав;

- посилити технічне забезпечення митних органів;
- здійснити автоматизацію всіх процесів декларування товарів;
- налагодити партнерські взаємовідносин між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

На мою думку, автори визначають великий спектр фіскальних загроз для нашої країни та надають рекомендації щодо вирішення цих проблем. Дані пропозиції щодо підвищення фіскальної ефективності є досить дієвими адже починаючи з сучасного оснащення матеріально-технічного забезпечення ефективність роботи митних органів зростає. Також, авторами наведена дієвість використання системи митного пост-аудиту.

Далі розглянемо статтю Дубовик О. Ю. та Мартинюк І. В «Фіскальна ефективність митних платежів в Україні» [29]. Метою дослідження є фіскальна ефективність митних платежів в Україні та пропозиції щодо її підвищення.

Автори зазначають, щодатки становлять невід'ємну основу формування доходів бюджету України, забезпечуючи близько 80% доходів Зведеного бюджету. Серед них, велике значення відводиться митним платежам, які стягуються під час переміщення товарів через митний кордон країни. Митні платежі, такі як мито, митні збори, податок на додану вартість і акцизний податок, виступають ключовими інструментами системи митного оподаткування.

Також, наголошується що функціонування митного механізму сприяє створенню оптимальних умов для конкуренції між іноземними та вітчизняними товарами, що впливає на розвиток внутрішнього виробництва. Це стимулює розширення експортних можливостей країни та, за потреби, захищає торговельно-політичні інтереси держави. Проте із зростанням обсягів зовнішньоекономічних операцій фіскальна ефективність митних платежів зменшується, що має негативний вплив на економічний розвиток. У сучасних умовах в Україні зафіксована тенденція до збільшення порушень митних правил та недостатнього дотримання державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Рівень тіньової економіки перевищує 30% від обсягу офіційного ВВП, що свідчить про

необхідність подальших заходів для підвищення ефективності митної системи та зменшення негативних наслідків для економіки країни.

Отже, можемо дійти висновку, що фіскальна ефективність митного оподаткування в Україні та вивчення позитивного зарубіжного досвіду в застосуванні різних форм митного контролю, виявлено, що для підвищення рівня надходження митних платежів до бюджету доцільно переглянути чинне податкове законодавство, особливо з позиції відміни пільг для експортних операцій. Так важливим є вдосконалення заходів протидії "сірому" імпорту і контрабанді та оптимізація механізму митного контролю, враховуючи зарубіжні практики митного пост-аудиту. Також, співпраця та обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав важливі для попередження та виявлення незаконних експортно-імпортних операцій та застосування автоматизованої системи управління ризиками також є важливим етапом в удосконаленні системи митного контролю. Погоджуюсь з автором щодо його пропозицій, проте також можна додати регулярну аудиторську перевірку компаній, що користуються митними пільгами. Узагальнюючи ці заходи, можна очікувати, що в найближчій перспективі митні платежі стануть надійним джерелом наповнення бюджету країни.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

2.1. Методика та інструментарій аналізу фіскальної ролі митних платежів.

Аналіз фіскальної ролі митних платежів включає в себе використання різних методів та інструментів для оцінки їхнього впливу на економіку країни та дохідну частину державного бюджету. Як і аналіз будь-якої економічної діяльності, усі види макрофінансового аналізу можна класифікувати за різними ознаками. Так, за методами, що використовуються в розрахунках:

- порівняльний аналіз – дає змогу провести порівняння даних за використанням всіх показників, їх загальної структури та окремих із них за звітний період у порівнянні з попереднім та з показниками періоду, що був запланований. За допомогою цього аналізу визначається динаміка зміни показників за окремий час. При даному виді аналізу головною є визначення основи для його проведення. Зазвичай, використовується зіставна база: статистичні дані слід скоригувати з урахуванням інфляції, а потім вже порівнювати за певні періоди;
- трендовий аналіз – спрямований на дослідженні змін економічних показників, визначається за допомогою обробки статистичних та звітних даних, метою якого на базі даних є визначення зростання чи спад стійких економічних тенденцій;
- факторний аналіз – спрямований на оцінку ступеня впливу різних факторів на досліджуваний показник. При цьому оцінюється конкретний обсяг та вірогідність впливу, враховуючи кількісні параметри та достовірні дані;
- спостереження – систематичне та науково впорядковане отримання інформації щодо масових соціально-економічних явищ та процесів за допомогою реєстрації їх ключових характеристик з використанням попередньо розробленої

програми спостереження. Мета статистичного спостереження полягає в отриманні достовірних статистичних даних щодо макрофінансових показників, які об'єктивно відображають досліджувані явища і процеси;

- економіко-математичний аналіз – полягає у визначенні взаємозв'язків між об'ємами показників, що аналізуються, та іншими показниками фінансово-господарської діяльності платників, за допомогою розробки економіко-математичної моделі цих зв'язків, які в майбутньому застосовуються при розрахунку різних планових документів і визначенні стратегії діяльності. Найбільша ефективність досягається при застосуванні новітньої обчислювальної техніки та сучасного програмного забезпечення;

- стохастичний аналіз або кореляційний – застосовується для визначення залежностей між досліджуваними явищами, процесами господарської діяльності (наприклад, взаємозв'язок між загальною ставкою митних платежів та надходженнями до бюджету або ставкою мита та обсягами оподаткованого імпорту; взаємозв'язок між обсягами експорту продукції ВПП та сумами ПДВ, заявленими до відшкодування, між обсягами реалізації та сумами сплаченого великим платником податку на прибуток чи ПДВ);

- вибірковий аналіз – проводиться на підставі фінансової, статистичної звітності стосовно окремого показника або їх групи (різних видів митних платежів, сплачуваних суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності). Наприклад, на рівні держави це може бути аналіз справляння митних платежів у доходах державного бюджету [30, с. 28-30].

У свою чергу, аналіз ефективності контролю митних органів за сплатою митних платежів полягає в:

- спостереженні за функціонуванням підконтрольних об'єктів – імпортери та експортери;
- аналізі зібраної інформації;
- виявленні тенденцій та причин митних порушень;

- розробці програм та вжитті заходів щодо запобігання митних правопорушень і дисципліни, негативних наслідків, уникненню втрат, неправомірних дій;
- обліку митних порушень, виявленні причин їх виникнення;
- припиненні протиправної діяльності з метою недопущення негативних наслідків і нових правопорушень;
- виявленні винних і притягнення їх до відповідальності [30, с. 106].

Далі розглянемо результативність проведення митної політики на прикладі ефективності оптимального рівня основних макрофінансових показників.

Накопичення державою доходів у формі податків є обов'язковою передумовою для виконання нею економічних функцій, тому податкове навантаження є необхідним явищем. Об'єктивна природа податкового навантаження полягає в тому, що податки, за допомогою яких відбувається вилучення частини доходів економічних суб'єктів, до певної міри обмежують їхню економічну свободу, інакше кажучи, вони обмежують можливість вільного вибору цими суб'єктами альтернативного використання своїх доходів і стають тягарем для платників податків.

Важливою складовою оцінки рівня податкового навантаження є визначення його оптимального рівня, це означає, що той рівень оподаткування, який дозволяє збирати частину доходів економічних суб'єктів, не обмежуючи їхнього ефективного індивідуального розвитку та водночас забезпечуючи достатньо ресурсів для втручання держави в економічні процеси, які необхідні для підвищення ефективності національної економіки в цілому.

Деякі економічні школи, зокрема, прихильники кейнсіанської теорії та економіки пропозиції, не лише визнають значущий вплив податків на макроекономічні процеси, але також ретельно досліджують різні аспекти цього впливу. Вони аналізують напрямки впливу оподаткування з метою знаходження оптимальних рішень, сприяючи забезпеченню балансу між необхідними фінансовими ресурсами для держави та збереженням економічної свободи для суб'єктів. Такий підхід дозволяє створити оптимальні умови для економічного

розвитку та підтримки національної економіки в умовах сталої ефективності [30, с. 120-122].

Рівень оптимальності розрахувати з математичною точністю не можливо, але можливо обчислити приблизно, спираючись на міжнародний досвід та особливості України.

У світовій статистиці для розрахування загального рівня податкового навантаження використовують податковий коефіцієнт, який визначається як відношення суми сплачених податків до ВВП у ринкових цінах. При цьому у світовій практиці до сплачених податків включаються обов'язкові відрахування до соціальних фондів, адже у міжнародній статистиці вони розглядаються як податки, а не страхові внески.

В нашій державі на заміну податковому коефіцієнту розраховується частка доходів державного чи зведеного бюджету України до ВВП, що визначається як рівень податкового навантаження, при цьому не являючись ним.

В Україні замість податкового коефіцієнта, як правило, розраховується частка доходів Зведеного чи Державного бюджету України у ВВП, що і розглядається як показник загального рівня податкового тягара, хоча в дійсності таким він не є. Міжнародні порівняння податкового тягара на основі цього показника є некоректними, з одного боку, тому що доходи бюджету включають не тільки податкові надходження, з іншого боку, тому що вони не включають платежі в державні цільові соціальні фонди.

Навантаження окремих видів податків, а саме у дослідженні митних платежів, на економіку можна розрахувати за допомогою показника частка митних платежів у ВВП.

Оскільки саме податки становлять значну частину доходів бюджету і суттєво впливають на темпи економічного зростання, вітчизняна податкова система повинна максимально підвищити свою фіскальну ефективність. Враховуючи, що номінальні ставки ключових податків в Україні перевищують середньоєвропейський рівень, необхідно здійснювати додаткову мобілізацію коштів не шляхом збільшення фіскального тиску або введення нових податків, а

завдяки оптимізації адміністрування існуючих податків та підвищенню їх фіскальної ефективності та продуктивності. Необхідно акцентувати увагу на удосконаленні механізмів адміністрування податків, спрощенні процесів справляння та контролю за сплатою податків. Такий підхід сприятиме покращенню фіскальної системи, забезпечуючи стабільне фінансування бюджету та сприятиме ефективному розвитку національної економіки.

Для оцінки ефективності справляння податків використовують:

- ефективну ставку податку – цей показник визначає співвідношення між сумарними надходженнями певного податку та його базою оподаткування. Як наприклад, в ЄС для точності оцінки чітко визначено податки та їх класифікацію за економічними функціями, такими як праця, капітал і споживання. Цей показник, на відміну від стандартної ставки, відбиває величину не податкових відрахувань, а податкових надходжень на одиницю виміру потенційної, а реальної оподаткованої бази, що вже ідеальної внаслідок виключення деяких об'єктів з оподаткування;
- продуктивність податку – розраховується як співвідношення ефективної та базової ставок та дає змогу побачити повну реалізацію фіскального потенціалу податку (показує, на яку податкову базу поширюється стандартна податкова ставка, і фактично є сумарним показником результативності функціонування того чи іншого податку). З позиції виміру податкового навантаження цей показник вказує на співвідношення фактичного та потенційного податкового навантаження. Рівень продуктивності податку значно визначається рядом факторів, таких як податкові пільги, використання різних (відмінних від стандартних) податкових ставок, присутність податкової недоїмки, звільнення від оподаткування, а також ухилення від сплати податку. Податок може бути максимально продуктивним, коли його рівень продуктивності дорівнює 100%. Наприклад, у випадку ПДВ це можливо лише за умов, що база оподаткування охоплює всі товари та послуги, що призначені для кінцевого споживання та для всіх об'єктів оподаткування застосовується єдина ставка, а також відсутні будь-які податкові пільги.

Таблиця 2.1 – Система абсолютних показників для аналізу ефективності управління митних платежів

№ п/п	Назва показника	Формула	Одиниці виміру	Економічна інтерпретація
Абсолютні показники				
1	Обсяг податкових надходжень	ПН	млрд, грн	Характеризують обсяг загальнодержавних податків (обов'язкових платежів) за рік
2	Обсяг доходів державного бюджету	Дох _{дб}	млрд, грн	Характеризує сукупність доходів державного бюджету за рік
3	Обсяг ВВП	ВВП _{факт}	млрд, грн	Характеризує обсяг виробленого ВВП в країні за рік
4	Обсяг ПДВ з ввезених на територію країни товарів	ПДВ	млрд, грн	Характеризує обсяг сплати ПДВ з ввезених на територію країни товарів
5	Обсяг мита	Мито	млрд, грн	Характеризує обсяг сплати мита з ввезених та вивезених товарів
6	Акцизний податок з ввезених на територію країни товарів	Акциз	млрд, грн	Характеризує обсяг сплати акцизного податку з ввезених на територію країни підакцизних товарів
7	Обсяг імпорту	I	млрд, грн	Характеризує обсяг ввезених на митну територію товарів та транспортних засобів
8	Обсяг експорту	E	млрд, грн	Характеризує обсяг вивезених за митну територію товарів та транспортних засобів
9	Митні платежі	МП=ПДВ+мито+акциз	млрд, грн	Показує загальну суму митних платежів, які сплачуються при проведенні митних операцій

Джерело: побудовано автором на основі [30]

Далі розглянемо систему відносних показників ефективності в таблиці А.1 (Додаток А).

Отже, у процесі дослідження використовуватимуться такі методи: спостереження, економічного аналізу, структурно-логічний метод, графічний та табличний методи, статистичний, метод порівняння аналізу даних та узагальнення.

2.2. Оцінка фінансової ролі митних платежів в Україні.

На сучасному етапі митна та податкова політика є основними важелями формування ефективної економічної політики. Збираючи податки, держава формує дохідну частину бюджету, кошти якого йдуть на використання різних соціально-економічних цілей розвитку країни. Тому, митні платежі є впливовими податковими платежами та становлять значну частину як податкових так і бюджетних надходжень (рис. 2.1).

Проаналізувавши частку митних платежів у податкових надходженнях та доходах Державного бюджету України за 2018-2022 рр., можемо сказати, що їх частка була в межах 33,8-49,1% – податкових та 17,9-39,9% відповідно державних. Загалом, митні платежі становлять вагомий частину як державних так і податкових надходжень, що є вагомим бюджетоутворюючим інструментом. Загалом частка надходжень митних платежів різко скоротилась у 2022 році та становила 17,9%, що в половину менше у відношенні до 2021 року. Значні зміни у структурі надходжень відбулися за рахунок російської збройної агресії на території України та змінами податкових ставок та адаптації митних процедур з метою полегшення суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності в період військового стану.

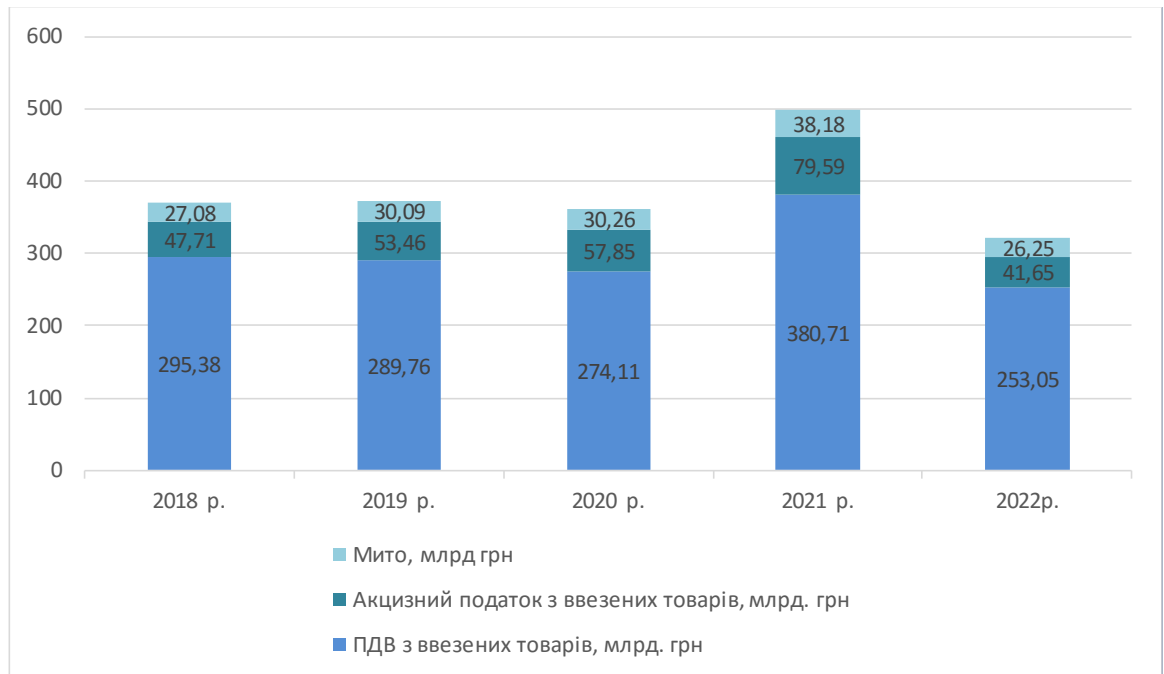

Рисунок 2.1 – Частка митних платежів у доходах Державного бюджету України за 2018-2022 рр., млрд грн

Джерело: побудовано автором на основі [32,33]

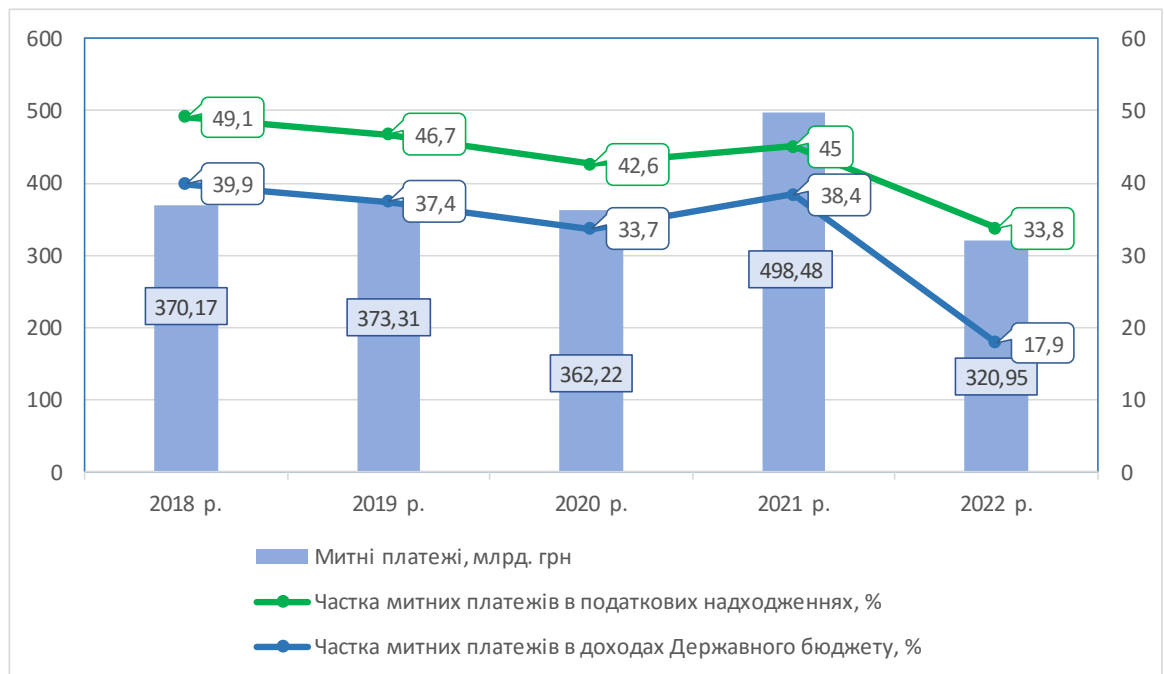

Рисунок 2.2 – Частка митних платежів у податкових надходженнях та доходах Державного бюджету України за 2018-2022 рр., млрд грн

Джерело: побудовано автором на основі [32,33,34]

Досліджуючи динаміку надходження митних платежів до Державного бюджету України у 2018-2022 рр. (табл. 2.1 та рис. 2.1), можемо побачити, що найбільше доходів отримано від ПДВ з імпортованих товарів, далі акцизний

податок з імпортованих підакцизних товарів та найменшу частку займає мито. У цілому, протягом 2018-2021 рр. можемо спостерігати позитивну динаміку збільшення надходження митних платежів до Державного бюджету України з 370, 17 млрд грн.. у 2018 році до 498,48 млрд грн. у 2021 році. Так у 2021 році відбулося збільшення обсягів оподаткованого імпорту, що як наслідок збільшило загальний обсяг митних платежів, адже ПДВ становить основну частину всіх митних надходжень його питома вага за останні роки значно зростає. Проте повільне зростання надходжень за період 2019-2020 років зумовлене Covid-19, що спричинив падіння обсягів імпорту по всьому світові та загальними факторами, що сповільнюють зростання митних платежів у нашій державі є високий рівень корупції, неефективність реформ в митній сфері, в також невиважена фіскальна та монетарна політикою уряду.

Найбільший темп приросту ПДВ з ввезених на митну територію України товарів спостерігається у 2021 році та становить 38,89%, найменший у 2022 році та становить -33,53%. Найбільший показник абсолютного приросту ПДВ спостерігається у 2021 р. на 106,6 млрд грн, а найменший у 2022 р. на -127,66 млрд грн.

Таблиця 2.2 – Динаміка надходжень митних платежів до Державного бюджету України за 2018-2022 рр, млрд грн

Показник / Роки	2018	2019	2020	2021	2022
ПДВ з ввезених товарів	295,38	289,76	274,11	380,71	253,05
Темп приросту, %	-	-1,90	-5,40	38,89	-33,53
Абсолютний приріст, млрд грн	-	-5,62	-15,65	106,6	-127,66
Акцизний податок з ввезених товарів	47,71	53,46	57,85	79,59	41,65
Темп приросту, %	-	12,05	8,21	37,58	-47,67
Абсолютний приріст, млрд грн	-	5,75	4,39	21,74	-37,94
Мито	27,08	30,09	30,28	38,17	26,25
Темп приросту, %	-	11,12	0,63	26,06	-31,23

Продовження таблиці 2.2

Абсолютний приріст, млрд грн	-	3,01	0,19	7,89	-11,92
Митні платежі	370,17	373,31	362,24	498,47	320,95
Темп приросту, %	-	0,85	-2,97	37,61	-35,61
Абсолютний приріст, млрд грн	-	3,14	-11,07	136,23	-177,52

Джерело: побудовано автором на основі [32]

Друге місце займає акцизний податок з ввезених підакцизних товарів не дивлячись на те, що його обсяги значно менші ніж ПДВ. Найбільший темп приросту спостерігається у 2021 році та становить 37,58%, найменше ж було у 2022 році та становить -37,94%. Щодо абсолютного темпу приросту то найбільший спостерігається у 2021 році – 38,17 млрд грн, а найменший у 2022 році та становить 26,25 млрд грн.

На третьому місці мито, його обсяги в доходах державного бюджету серед митних платежів найменший. Найбільший темп приросту спостерігається у 2021 році та становить 26,06%, найменше ж було у 2022 році та становить -31,23%. Щодо абсолютного темпу приросту то найбільший спостерігається у 2021 році – 7,89 млрд грн, а найменший у 2022 році та становить -11,92 млрд грн.

Загальний же приріст митних платежів найбільший у 2021 році та становить 37,61%, найменший у 2022 році та становить -35,61%. У свою чергу абсолютний приріст найбільший у 2021 році – 136,23 млрд грн, а найменший у 2022 році та становить -177,52 млрд грн. Ці всі показники, як вже зазначалось, можна пояснити кризою Covid-19, що зменшила обсяги імпортованого товару, а у свою чергу надходження митних платежів та слугувала поживавленням імпорту у 2021 році. Відповідно зменшення показників у 2022 році спричинене військовим вторгненням до України.

Далі слід більш детально розглянути роль окремих митних платежів у формуванні доходів державного бюджету.

ПДВ з імпортованих товарів є вагомим джерелом наповнення Державного бюджету України. До факторів, які тою чи іншою мірою впливають на обсяги надходжень від ПДВ можна віднести:

- досить висока ставка податку;
- курс іноземної валюти;
- наявність схем ухилення від сплати податків;
- наявність контрабанди;
- зниження митної вартості товарів [35, 36].

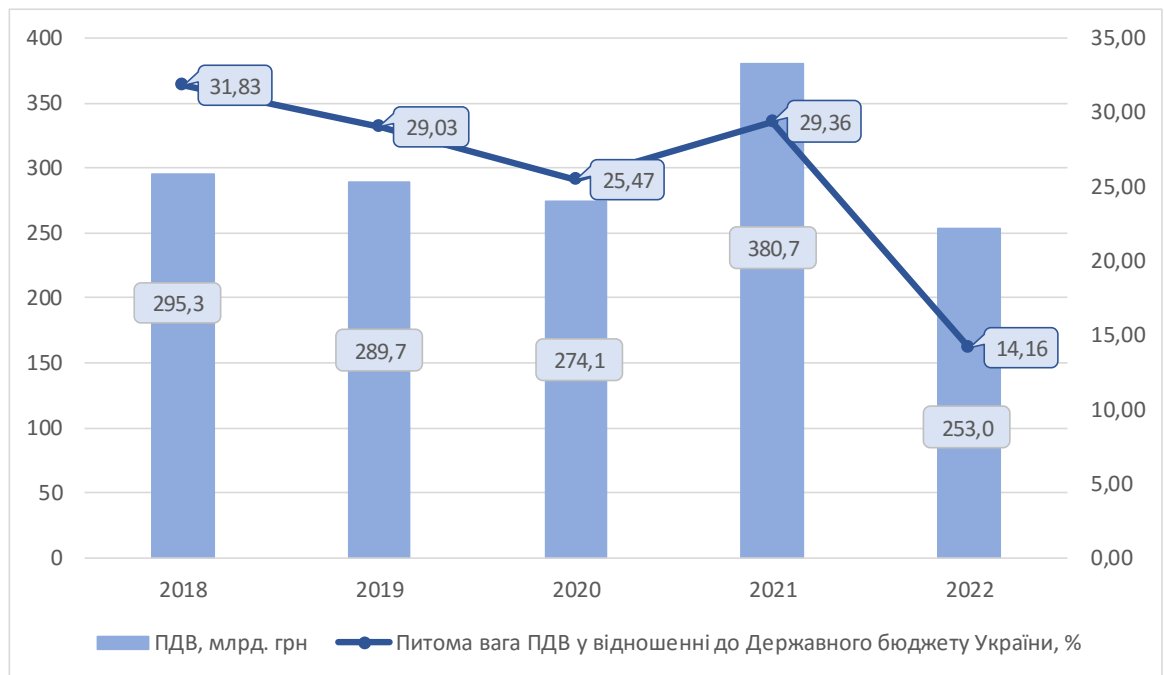

Рисунок 2.3 – Динаміка надходження ПДВ з імпортованих товарів та його частка в доходах Державного бюджету України за 2018-2022 рр., млрд грн

Джерело: побудовано автором на основі [32,33]

Також, слід розглянути вплив питомої ваги ПДВ з імпортованих товарів у структурі ВВП. Надходження ПДВ у ВВП держави (рис. 2.4) знаходиться в межах 6,55 – 9,58%. Так, найбільший показник бачимо у 2018 році та його значення становить 9,58%, найменший у 2022 році та становить 6,55%. Також можна спостерігати коливання даного показника та загалом його зменшення. Зниження доходів від ПДВ з імпортованих товарів є падіння світового виробництва спричинене кризою COVID-19, уповільненням економічної активності та розвитку через війну в нашій державі.

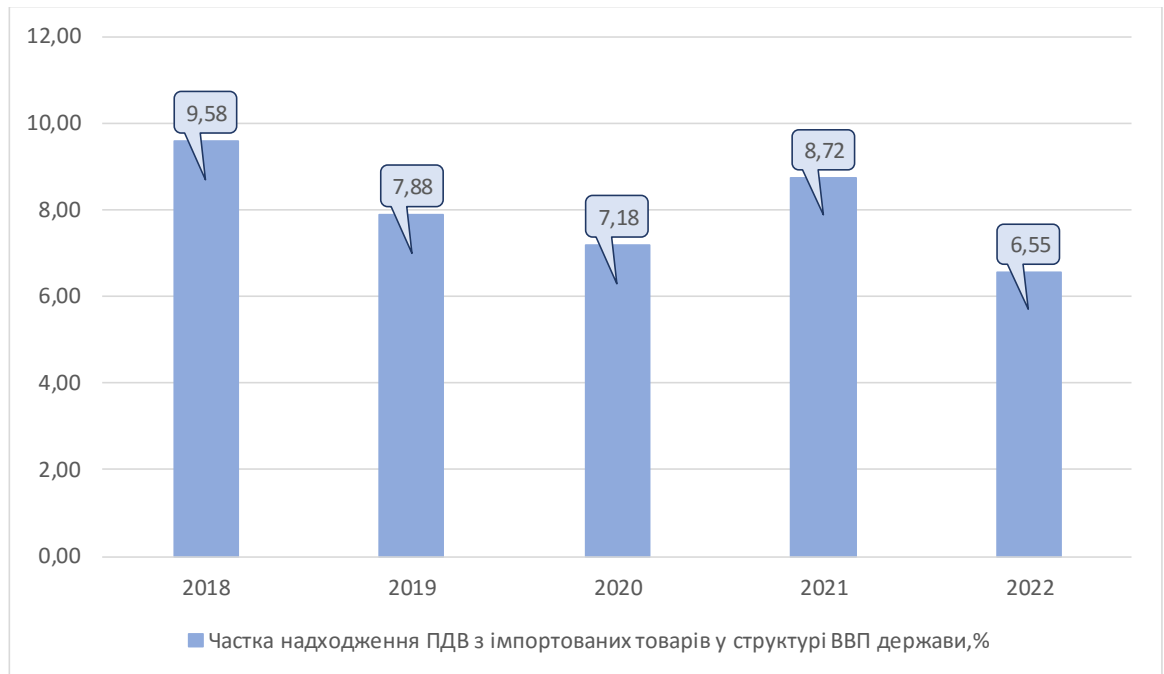

Рисунок 2.4 – Частка надходження ПДВ з імпортованих товарів у відношенні до ВВП за 2018-2022 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [32,33]

Отже, податок на додану вартість має вагомий фінансовий вплив на дохідну частину бюджету, адже має досить високу основну ставку у розмірі 20% та забезпечує однакові умови оподаткування для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, не враховуючи пільгові категорії товарів.

Акцизний податок займає друге місце серед обсягів надходження в митних платежах. Проте він займає досить не значну частку в доходах державного бюджету та становить (рис. 2.5). Це певною мірою через те, що даний податок використовується більше для регулювання споживання певних категорій товарів, які належать до підакцизних товарів (алкоголь, тютюн та інші) та мають вплив на здоров'я людини. Тому, даний податок слугує фактором для створення нових нешкідливих галузей виробництва. Також, дослідження останніх років свідчить про збільшення обсягів надходжень акцизного податку до Державного бюджету України. Проте даний податок є досить ризиковим, адже товари є досить специфічними та постійно супроводжуються змінами законодавчої бази, щодо їх оподаткування [37].

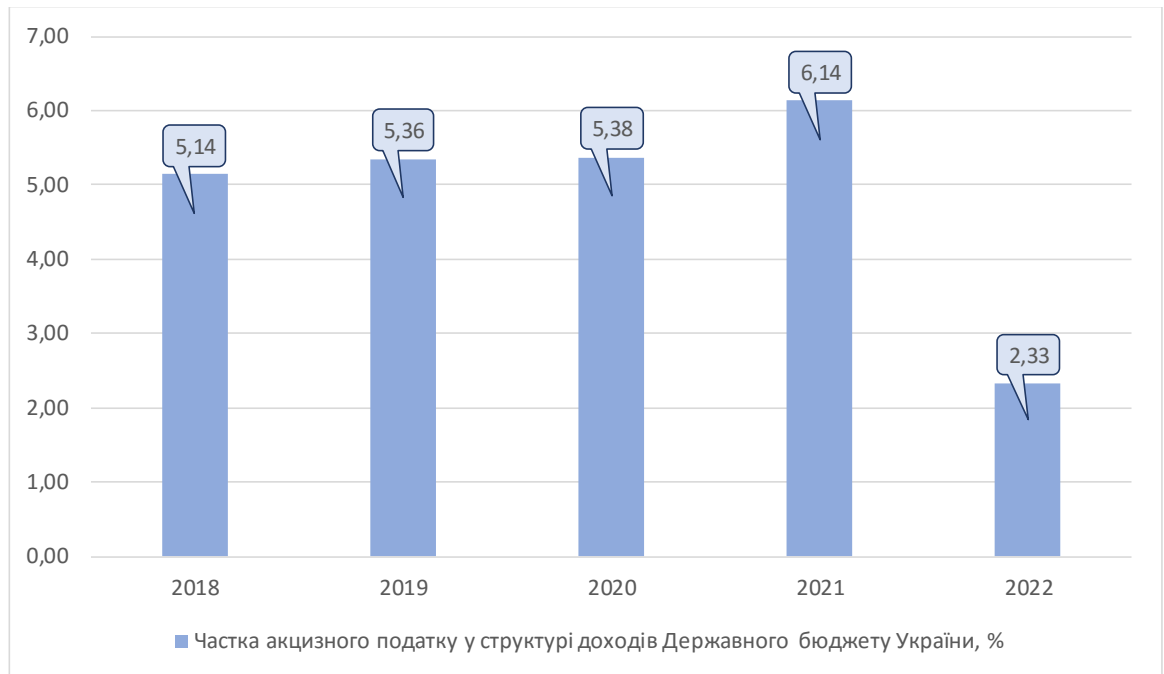

Рисунок 2.5 – Частка акцизного податку у структурі доходів Державного бюджету України за 2018-2022 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [32,33]

Можемо спостерігати збільшення надходжень акцизного податку у структурі доходів Державного бюджету України за період 2018-2022 рр.. Не дивлячись на те, що основна мета акцизного податку це регулювання певних категорій товарів, його фіскальна роль є також дуже вагомою та має середнє значення 5,5% у доходах ДБУ, не враховуючи 2022 рік.

Отже, можемо дійти висновку, що не дивлячись на те, що акцизний податок стягується лише з певних категорій товарів, він відіграє досить значну роль у формуванні доходів. Проте для поліпшення функціонування потрібне стабільне законодавче забезпечення та контроль за його дотриманням, адже саме підакцизні товари є найбільш задіяними в процесах контрабанди [38].

Мито також виступає одним із додаткових джерел доходів Державного бюджету України. Проте його основна мета полягає у забезпеченні рівних умов для захисту національного товаровиробника від конкуренції з іноземними товарами та вразливих галузей вітчизняної економіки. Також, для держави встановлює експортне мито, роль якого полягає у зменшенні вивезення таких категорій товарів, які необхідні для внутрішнього ринку.

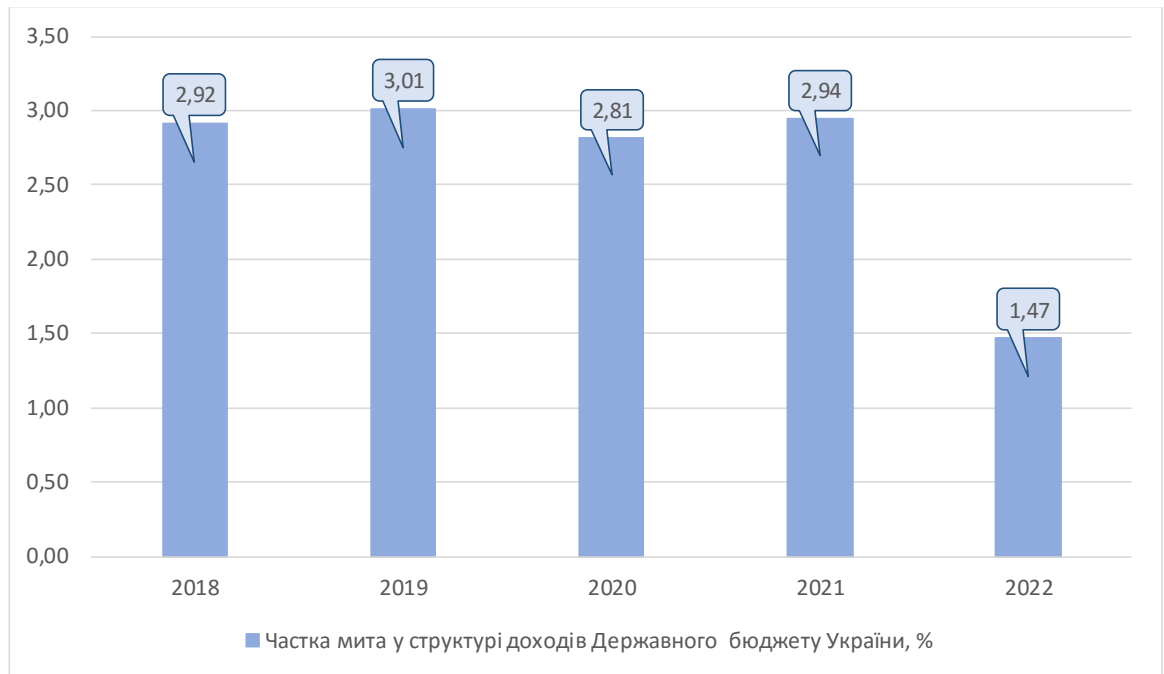

Рисунок 2.6 – Частка мита у структурі доходів Державного бюджету України за 2018-2022 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [32, 33]

Можемо спостерігати відносно позитивну динаміку надходжень мита у структурі доходів Державного бюджету України за період 2018-2022 рр.. (рис. 2.6), окрім 2020 та 2022 років. Отже, за допомогою мита держава створює певні економічні умови для захисту національного товаровиробника, захищає певні галузі економік та впливає на експорт, залежно від потреб, які виникають в країні.

Далі розглянемо, частку всіх митних платежів у структурі ВВП країни (рис. 2.7). Надходження митних платежів у ВВП держави знаходяться в межах 8,30 – 12,01%. Так, найбільший показник бачимо у 2018 році та його значення становить 12,01%, найменший у 2022 році та становить 8,30%. Також можна спостерігати коливання даного показника та загалом його зменшення.

Введення в Україні воєнного стану призвело до тимчасового припинення функціонування окремих митниць, значного зменшення бізнес-активності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та обсягів виробництва, обмеження доступу до морських портів, закриття простору для літальних суден це все призвело до коригування логістичних маршрутів та загального зменшення оподаткованого імпорту.

Так, зменшення обсягів надходження митних платежів у 2022 році, порівнюючи з 2021 роком, відбулось при імпорті:

- «нафти та нафтопродуктів – на 52,8 млрд грн;
- легкових автомобілів – на 31,9 млрд грн;
- газів нафтових – на 20,5 млрд грн;
- вугілля кам'яного, коксу – на 9,8 млрд грн [39]».

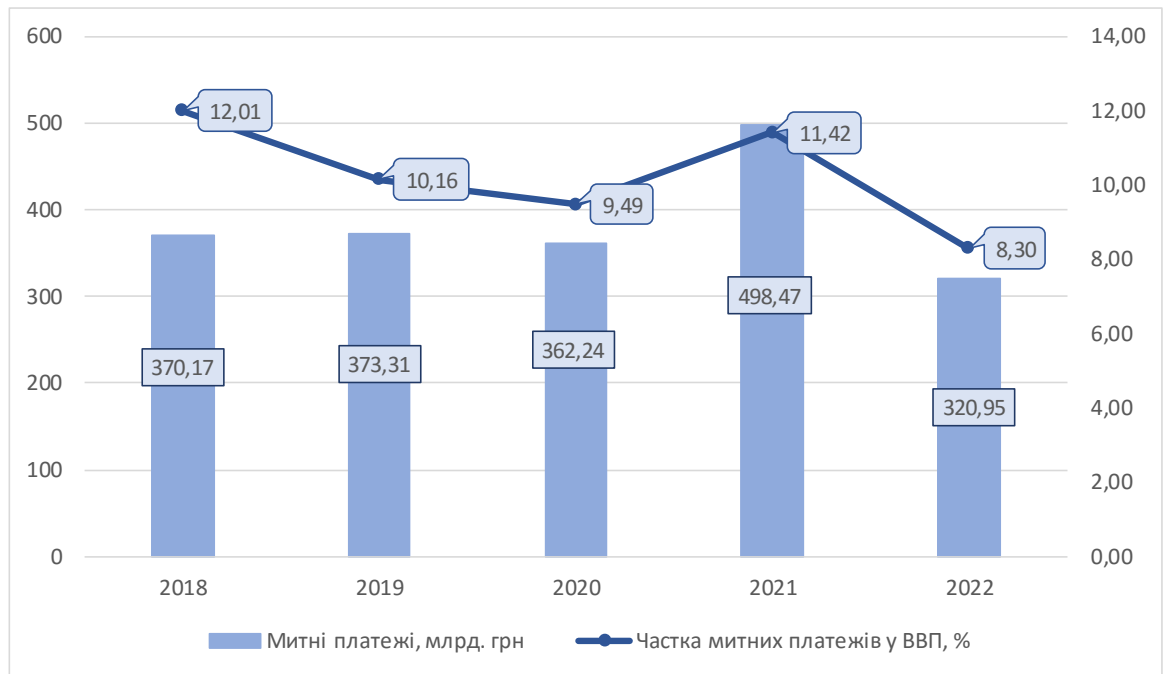

Рисунок 2.7 – Частка митних платежів у структурі у структурі ВВП України за 2018-2022 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [32, 33]

Загалом зменшення всіх митних платежів у 2022 році було також за рахунок введення митних пільг таких, як:

- пільги при імпорті товарів, які не пов'язані із протидією військовій агресії країни агресора, що були надані з квітня по червень 2022 року та становили 42,1 млрд грн (пільги з ввезення автомобілів громадянами – 26,2 млрд грн, пільги надані «спрощенцям»-імпортерам – 13,3 млрд грн, пільги надані підприємствам із сплати мита – 2,6 млрд грн;
- пільги надані при імпорті товарів пов'язані з оборонним призначенням – 31,4 млрд грн (з них відстрочення зі сплати митних платежів при ввезенні на

митну територію України товарів, де умовами договору зазначений кінцевий отримувач Міністерство оборони України та збройні сили – 4 млрд грн);

- пільги надані при сплаті акцизного податку із ввезення сировини, яка використовується для виготовлення підакцизних товарів, здебільшого тютюну - 28,1 млрд грн;
- пільги надані для відбудування енергосистеми та постачання населенню електроенергії (обсяги протягом грудня – листопада становили 4,8 млрд грн, включно з імпортом генераторів – 3,8 млрд грн) [39, 40].

Також, встановлена семи відсоткова ставка оподаткування ПДВ та нульова ставка акцизного податку призвели до зменшення митних платежів з імпортного палива за березень – вересень 2022 року на суму 46,2 млрд грн. Проте, часткове відновлення у вересні 2022 року правил оподаткування акцизом, скоротило обсяги надходжень від митних платежів за жовтень – грудень 2022 року на суму 20,7 млрд грн.

2.3. Фіскальна роль митних платежів на рівні Київської митниці.

Київська митниця – це митний орган, що в межах своїх повноважень здійснює митну справу. Вона відповідає за виконання завдань, покладених на митні органи та втілює делеговані повноваження Державної митної служби України, діючи як відокремлений підрозділ.

У своїй роботі Київська митниця забезпечує не лише контроль над митними процесами, але й сприяє виконанню стратегічних завдань, спрямованих на розвиток митної системи відповідно до вимог чинного законодавства. Її роль полягає в ефективному використанні ресурсів для забезпечення ефективної митної діяльності в інтересах економічного розвитку та забезпечення безпеки країни.

Структура Київської митниці складається з 12 митних постів:

- Митний пост «Вишневе»;

- Митний пост «Західний»;
- Митний пост «Київ-центральный»;
- Митний пост «Ліски»;
- Митний пост «Південний»;
- Митний пост «Спеціалізований»;
- Митний пост «Столичний»;
- Митний пост «Східний»;
- Митний пост «УкрПошта»;
- Митний пост «Чайки»;
- Митний пост «Аеропорт «Київ» (Жуляни)»;
- Митний пост «Бориспіль» [41].

У зв'язку з російською агресією наказом Державною митною службою від 24.02.2022 №113 було призупинено роботу митних постів «Аеропорт «Київ» (Жуляни)» та «Бориспіль».

Розглянемо, обсяги митних платежів Київської митниці, які надійшли до Державного бюджету України в розрізі окремого податку (рис. 2.8).

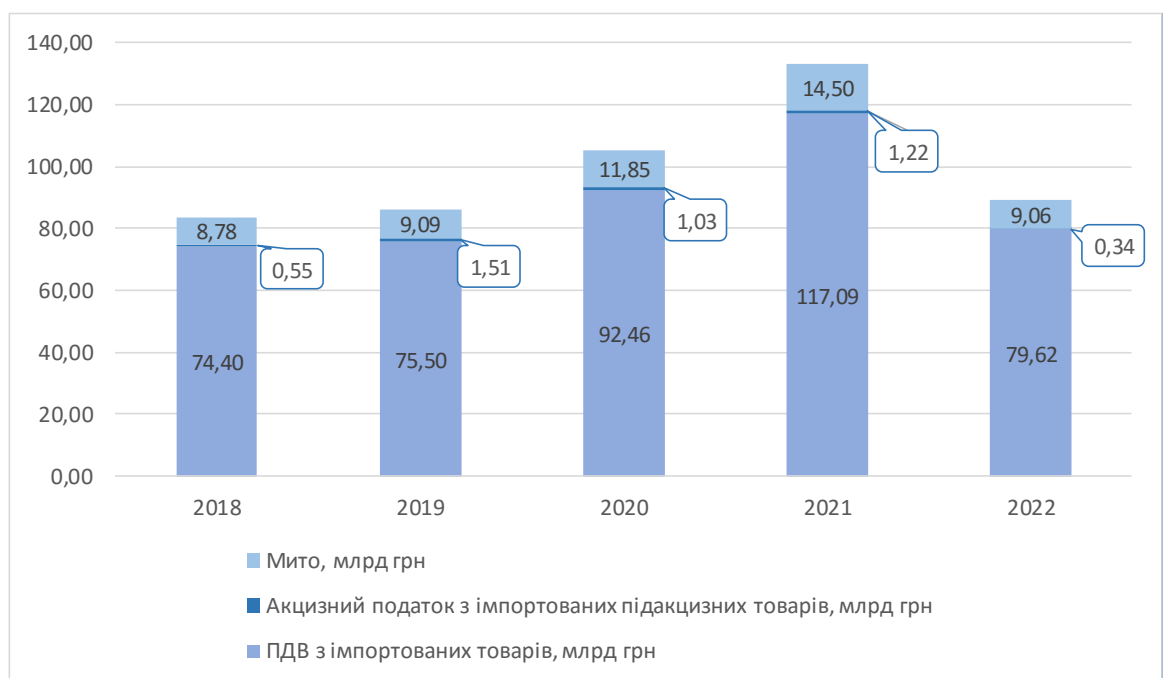

Рисунок 2.8 – Обсяги митних платежів зібраних Київською митницею у розрізі кожного податку за 2018-2022 рр., млрд грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Київської митниці

Бачимо, що найбільшу частку серед митних платежів зібраних Київською митницею становить ПДВ, на другому місці – мито та на останньому – акцизний податок. Найбільша кількість надходжень була у 2021 році та становить 132,81 млрд грн, а найменше у 2018 році та становить 83,73 млрд грн.

Проаналізувавши частку митних платежів Київської митниці у загальних обсягах митних платежів за 2018-2022 рр. (рис. 2.9), можемо побачити що значення коливається в межах 22,62 – 29,08%. Так, найбільше значення можемо спостерігати у 2020 році, яке становить 29,08% та відповідно найменше у 2018 році – 22,62. Дані значення показують, що Київська митниця має досить вагомий внесок у митних надходженнях та відповідно і Державному бюджеті України.

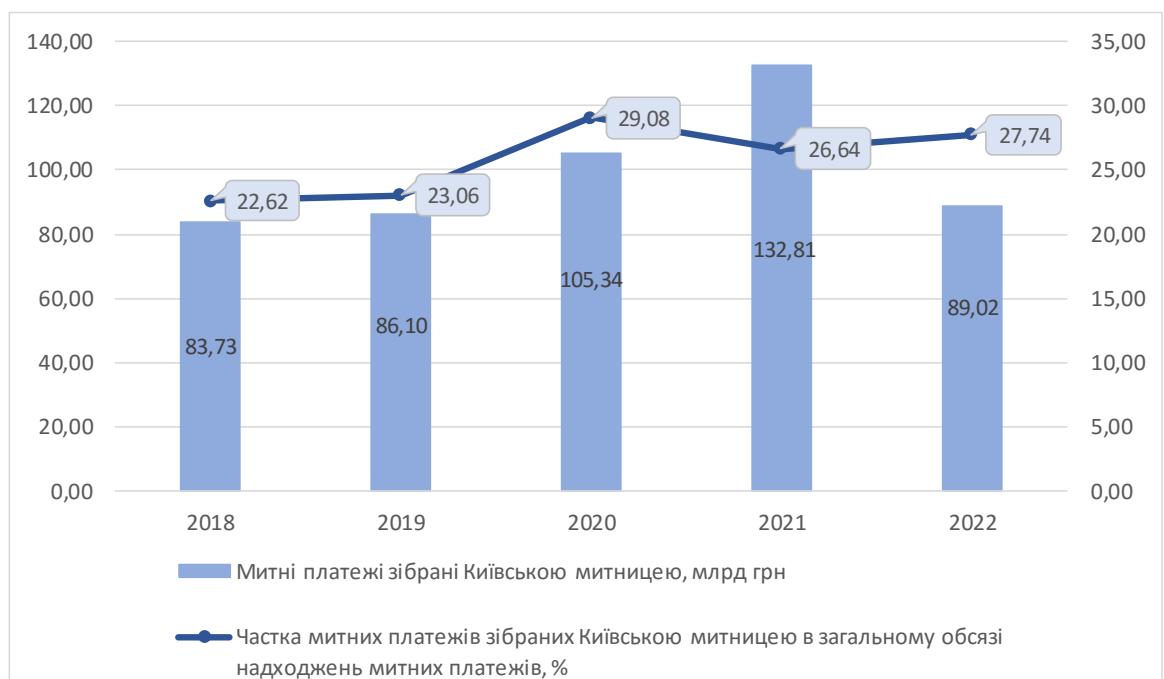

Рисунок 2.9 – Частка митних платежів зібраних Київською митницею у відношенні до обсягу всіх митних платежів за 2018-2022 рр., млрд грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Київської митниці

Проаналізувавши частку митних платежів у податкових надходженнях та доходах Державного бюджету України за 2018-2022 рр. (рис. 2.10), можемо сказати, що їх частка була в межах 9,37-12,38% – податкових та 4,98-10,24% відповідно державних. Можемо сказати, що надходження митниці платежів Київської митниці мають вагомий внесок у надходженнях державного бюджету. Загалом частка надходжень від митних платежів різко скоротилась у 2022 році та

становила 4,98%, що майже впововину менше у відношенні до 2021 року. Значні зміни у структурі надходжень відбулися за рахунок російської збройної агресії на території України та змінами податкових ставок та адаптації митних процедур з метою полегшення суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності в період військового стану.

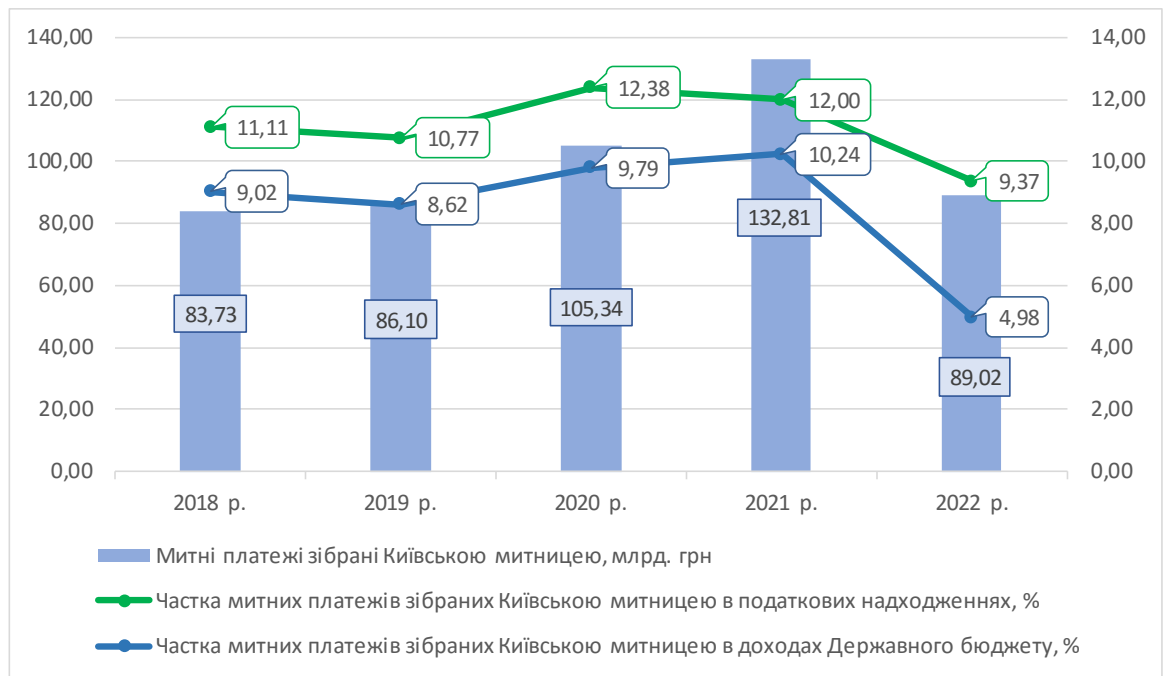

Рисунок 2.10 – Частка митних платежів зібраних Київською митницею у податкових надходженнях та доходах Державного бюджету України за 2018-2022 рр., млрд грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Київської митниці та [32]

Досліджуючи динаміку надходження митних платежів зібраних Київською митницею до Державного бюджету України у 2018-2022 рр. (табл. 2.2 та рис. 2.10), можемо побачити, що найбільше доходів отримано від ПДВ з імпортованих товарів, далі мито та найменшу частку займає акцизний податок з імпортованих підакцизних товарів. У цілому, протягом 2018-2021 рр. можемо спостерігати позитивну динаміку збільшення надходження митних платежів до Державного бюджету України з 83, 73 млрд грн.. у 2018 році до 132,81 млрд грн. у 2021 році. Так у 2021 році відбулося збільшення обсягів оподаткованого імпорту (рис. 2.11) Київською митницею, що як наслідок збільшило загальний обсяг митних платежів,

адже ПДВ становить основну частину всіх митних надходжень, його питома вага за останні роки значно зростає.

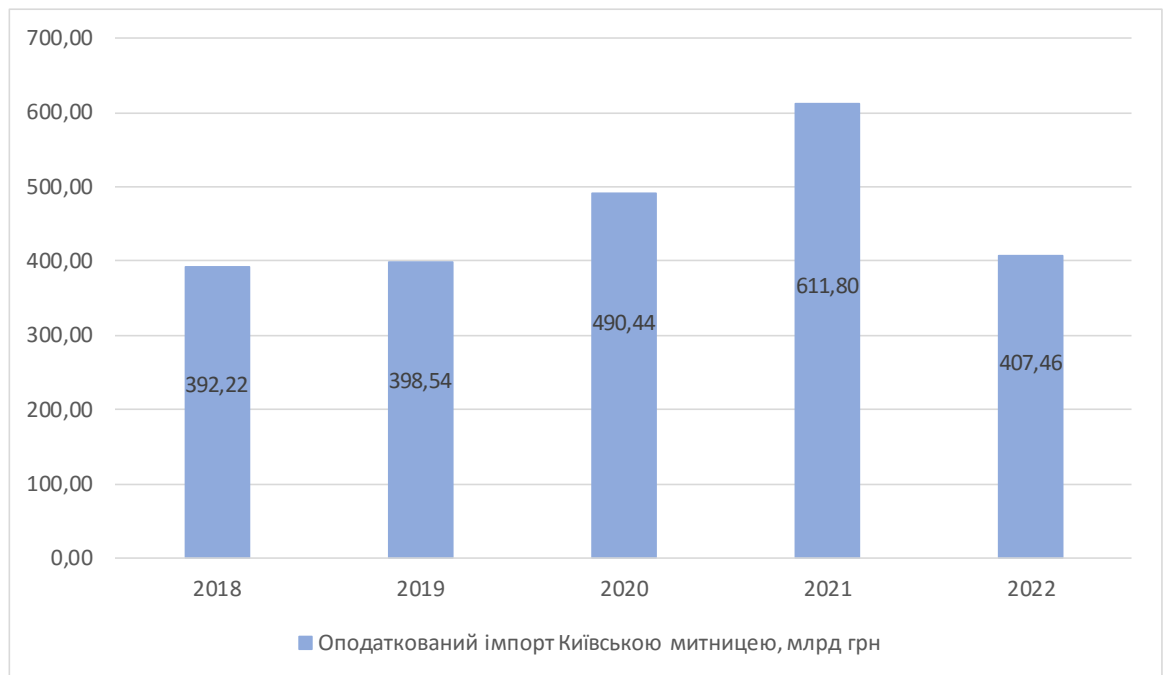

Рисунок 2.11 – Динаміка оподаткованого імпорту Київською митницею 2018-2022 рр., млрд грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Київської митниці

Найбільший темп приросту ПДВ з ввезених на митну територію України товарів спостерігається у 2021 році та становить 26,64%, найменший у 2022 році та становить -32,00%. Найбільший показник абсолютного приросту ПДВ спостерігається у 2021 р. на 24,63 млрд грн, а найменший у 2022 р. на -37,47 млрд грн.

Таблиця 2.3 – Динаміка надходжень митних платежів зібраних Київською митницею до Державного бюджету України за 2018-2022 рр, млрд грн

Показник / Роки	2018	2019	2020	2021	2022
ПДВ з ввезених товарів	74,40	75,50	92,46	117,09	79,62
Темп приросту, %	-	1,48	22,46	26,64	-32,00
Абсолютний приріст, млрд грн	-	1,10	16,96	24,63	-37,47
Акцизний податок з ввезених товарів	0,55	1,51	1,03	1,22	0,34
Темп приросту, %	-	174,55	-31,79	18,45	-72,13

Продовження таблиці 2.3

Абсолютний приріст, млрд грн	-	0,96	-0,48	0,19	-0,88
Мито	8,78	9,09	11,85	14,50	9,06
Темп приросту, %	-	3,53	30,36	22,36	-37,52
Абсолютний приріст, млрд грн	-	0,31	2,76	2,65	-5,44
Митні платежі	83,73	86,10	105,34	132,81	89,02
Темп приросту, %	-	2,83	22,35	26,08	-32,97
Абсолютний приріст, млрд грн	-	2,37	19,24	27,47	-43,79

Джерело: побудовано автором на основі даних Київської митниці]

Найбільший темп приросту акцизного податку з ввезених на митну територію України товарів спостерігається у 2019 році та становить 117,55%, найменший у 2022 році та становить -72,13%. Найбільший показник абсолютного приросту акцизного податку спостерігається у 2019 р. на 0,96 млрд грн, а найменший у 2022 р. на -0,88 млрд грн.

Та розглядаючи мито, найбільший темп приросту спостерігається у 2020 році та становить 30,36%, найменший у 2022 році та становить -37,52%. Найбільший показник абсолютного приросту мита спостерігається у 2020 р. на 2,76 млрд грн, а найменший у 2022 р. на -5,44 млрд грн.

Важливим показником котрий характеризує фіскальну та регулюючу дію податків виступає податкове навантаження. Так, розглядаючи податкове навантаження Київської митниці (рис. 2.12), можемо сказати, що воно знаходиться майже на одному рівні та коливається в межах 21-22%.

Загалом можемо сказати, що податкове навантаження протягом досліджуваного періоду зростає, окрім показника у 2020 році. Найвищого свого значення, податкове навантаження митних платежів на оподаткований імпорт Київської митниці спостерігається у 2022 році, та становить 21,85%. І найнижче своє значення показник досягає у 2018 році, та становить 21,35%.

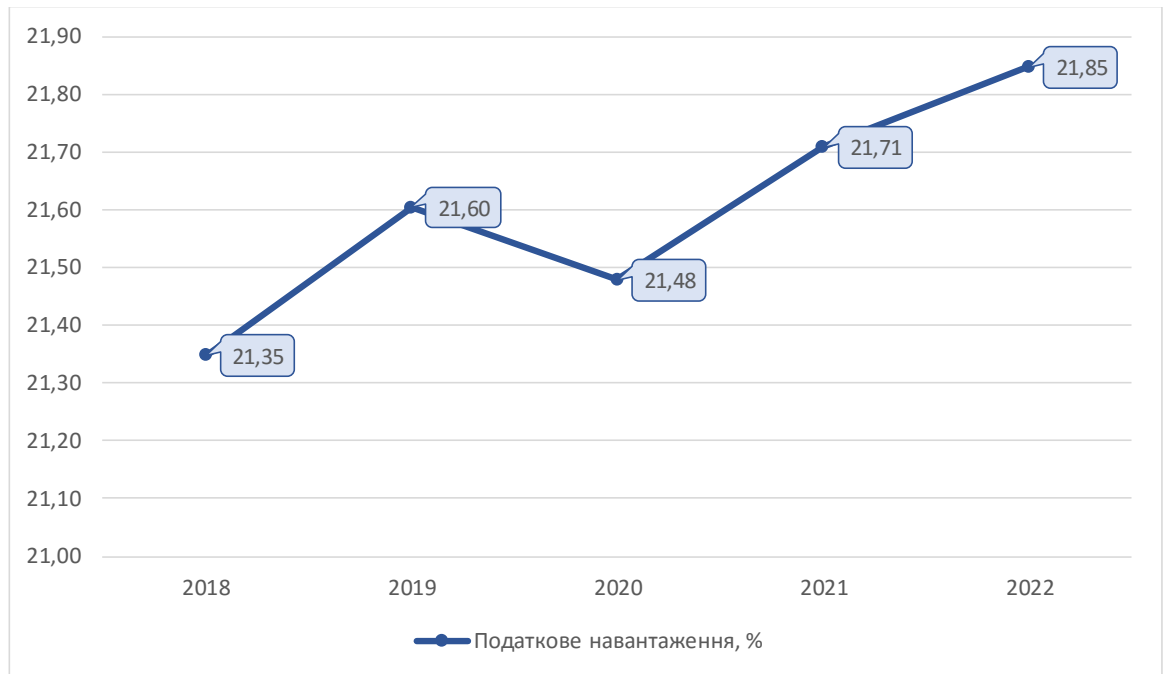

Рисунок 2.12 – Динаміка податкового навантаження Київської митниці на оподаткований нею імпорт за 2018-2022 рр., млрд грн

Джерело: побудовано автором на основі даних Київської митниці

Отже, можемо сказати, що Київська митниця має важливе значення у наповненні Державного бюджету України, частка митних платежів зібраних Київською митницею коливається в межах 9,37 – 12,38 %. Тому подальший розвиток може збільшити фінансову ефективність не тільки даної митниці, а і митної системи в цілому.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СПРАВЛЯННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

.1. Зарубіжний досвід справляння митних платежів.

У сучасних реаліях Україна активно переймає досвід в галузі митного регулювання і веде роботу над уніфікацією внутрішнього законодавства із нормами законодавства країн Європейського Союзу. Глобалізаційні процеси призводять до зростання конкуренції на міжнародному ринку, що підсилює роль митного регулювання в захисті національного ринку та підтримці експортної сфери. У такому контексті розвиток інструментів митного регулювання націлений на забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних виробників і економічної безпеки України.

Прикладом економічної інтеграції є Європейський союз, який поєднує в собі митну, торгову, правову та економічну політику двадцяти семи країн. Тому основна проблема при вступі України до ЄС полягає у різниці між законодавствами та невідповідності міжнародним європейським стандартам щодо справляння митних платежів. Адже, вступ до митного союзу означає створення економічного простору, в якому не передбачається сплата митних платежів та зборів між країнами-учасницями, проте існує обов'язок зі справляння єдиного митного тарифу по відношенню до інших країн [42, 43].

Єдиний митний тариф є важливою складовою ЄС та становить основу торгової політики. Він був створений 1 липня 1967 року, а у 1993 році набрав чинності митний кодекс ЄС, відповідно ключові положення були регламентовані ст. 28 Маастрихтської угоди про створення ЄС [43]. Доходи, які надходять від єдиного митного тарифу є важливим джерелом надходжень до бюджету Євросоюзу, адже митні платежі наповнюють бюджет не країн-членів, а прямо до бюджету ЄС. До його складу входить численна митна номенклатура, що

складається з 2809 субсидій (Регламент No 2658/87). Основною законодавчою базою Євросоюзу, відповідно з якою здійснюється торгівля з іншими країнами є Митний кодекс Європейського Союзу, Регламент Ради No 2454/93 та Розділ II «Вільне пересування товарів (ст. 28-37) Угоди про створення Європейського Союзу [43].

Бюджет ЄС фінансується з наступних джерел:

- частка валового національного доходу (ВНД) кожної країни відповідно до того, наскільки вони багаті;
- мита на імпорт з-за меж ЄС;
- невелика частина податку на додану вартість, що збирається кожною країною ЄС;
- починаючи з 2021 року внесок на основі кількості неперероблених відходів пластикової упаковки в кожній країні;
- інші надходження, включаючи внески країн, що не входять до ЄС, до певних програм, відсотки за прострочені платежі та штрафи, а також будь-який надлишок за попередній рік [44].

Митні платежі, які справляються в ЄС діляться на певні категорії, наведені на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 – Митні платежі, які справляються в ЄС.

Джерело: побудовано автором на основі [42, 43, 44]

Митні збори представляють собою інший вид митних платежів, що стягуються при митному оформленні товарів. Важливо зауважити, що ці збори не

спрямовані до бюджету Співтовариства, оскільки їх встановлення базується на законодавстві окремих країн-членів Європейського Союзу.

Головною метою встановлення мит з обранням товарів на території ЄС є захист національних виробників товарів. У такому контексті мита виступають як інструмент для регулювання торгівлі та забезпечення конкурентоспроможності внутрішнього виробництва. При цьому, вони виконують і фіскальну функцію та виступають джерелом наповнення бюджету.

Таблиця 3.1 – Функції мита Євросоюзу.

Функція	Значення
Фіскальна	Забезпечує формування дохідної частини бюджету
Захисна	Формує бар'єри, що перешкоджають перетинанню товарів через митну територію
Регулятивна	Дозволяє сформувати раціональний поділ імпорту та експорту
Політична	Спричиняє економічний тиск на інші держави за допомогою встановлення обмежень або навпаки наданні митних пільг

Джерело: побудовано автором на основі [42,43, 45]

Також, мита що справляються в Європейському Союзі можна розділи на певні критерії, зображені на рисунку 3.2.

Рисунок 3.2 – Критерії класифікації мита в ЄС.

Джерело: побудовано автором на основі [43, 47]

Мито, подібно до непрямих податків, враховується до вартості товару, що впливає на його кінцеву ціну, воно стягується лише одноразово при перетині кордону під час експорту чи імпорту товару. Головна відмінність мита від податку на додану вартість полягає в тому, що мито не повертається імпортеру при

подальшому вивезені товару, більше того, у багатьох випадках застосовується експортне мито.

На сьогодні приблизно 99% митних ставок розвинених країн, включаючи держав-членів Європейського Союзу, є пов'язаними з міжнародними зобов'язаннями щодо тарифних поступок у рамках Світової організації торгівлі (СОТ) та середньозважена ставка мита не перевищує 5% (за винятком сільськогосподарських зборів). Таким чином, більшість ставок Єдиного митного тарифу ЄС є конвенційними з точки зору їхнього походження, оскільки вони встановлені відповідно до міжнародних угод.

Дотримуючись угод, укладених під час кількох раундів торговельних переговорів в рамках Генеральної угоди з тарифів та торгівлі (ГАТТ) і СОТ, Євросоюз поступово знижує ставки імпорتنих мит. За даними СОТ, середня ставка мита в Європейському Союзі становить 6,9%, при цьому для сільськогосподарської продукції середня ставка складає 17,3%, для інших товарів (крім бензину) - 4,5%. Різниця між мінімальними і максимальними ставками мита становить: для сільськогосподарської продукції від 0 до 236,4%, для інших товарів від 0 до 26%. Крім того, багато товарів отримують тарифні преференції в рамках Співтовариства [42, 43].

Навіть при значних успіхах у гармонізації прав держав-членів щодо непрямого оподаткування, до цього часу залишається відкритим питання введення єдиної ставки податку на додану вартість (ПДВ) в ЄС. Ставки ПДВ встановлюються самостійно кожною державою-членом, хоча вони мають дотримуватися верхніх і нижніх меж, встановлених у Співтоваристві з 1993 року. Таким чином, якщо мита на імпортований товар можуть бути стягнуті на будь-якому митному посту ЄС, встановленому Єдиним митним тарифом, то ПДВ повинен бути сплачений у країні-імпортері, де здійснюється постачання. Така ситуація в багатьох відношеннях суперечить принципу свободи переміщення товарів в Співтоваристві, оскільки вона обмежує можливості імпортерів Співтовариства вибрати місце митного оформлення товарів [43, 50].

У рамках Європейського Союзу впроваджено єдину систему оподаткування ПДВ з метою спрощення переміщення товарів в межах Співтовариства. Основним правовим документом, що регулює цей аспект, є Директива 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року "Про спільну систему податку на додану вартість" з подальшими змінами та доповненнями. Ця Директива встановлює загальні уніфіковані правила, але надає країнам-учасникам можливість застосовувати власні винятки від загальних правил у питаннях, таких як порядок та умови реєстрації платників податку, категорії товарів і послуг, які оподатковуються зі зниженими ставками, а також розміри цих ставок та інші аспекти.

Директива ЄС визначає правила застосування ставок податку на додану вартість. Проте, країни-члени ЄС можуть самостійно визначати стандартну ставку ПДВ на своїх територіях (табл. 3.2), але відповідно до цієї директиви вона не може бути менше 15%.

Таблиця 3.2 – Основні ставки ПДВ в країнах Євросоюзу станом на березень 2023 року

Країна	Ставка ПДВ
Угорщина	27%
Данія	25%
Греція	24%
Польща, Ірландія, Португалія	23%
Італія	22%
Іспанія, Латвія, Литва, Бельгія, Нідерланди, Чехія	21%
Франція, Словаччина, Естонія, Австрія, Болгарія	20%
Німеччина, Румунія	19%

Джерело: побудовано автором на основі [50, 51]

Знижені ставки ПДВ застосовуються до різних категорій товарів та послуг, які визначені у додатках до директиви. Ці категорії включають продукти

харчування для людей та тварин, постачання води, медичне обладнання та фармацевтичні препарати, а також послуги пасажирського транспорту.

Важливо відзначити, що знижені ставки можуть бути застосовані тільки до конкретних категорій товарів і послуг, які визначені відповідно до цієї директиви. Перелік і характеристики цих категорій встановлюються кожною державою в рамках її юрисдикції. Крім того, знижена ставка не може бути менше 5%.

У випадку, коли ПДВ представляє собою загальний податок на обіг, акцизи виступають як приклад спеціального споживчого податку, оскільки вони застосовуються лише до конкретних видів товарів, які користуються особливим попитом на внутрішньому ринку. В Європейському Союзі до категорії підакцизних товарів відносяться пиво, вино, міцні алкогольні напої, мінеральні мастила, деякі види палива, тютюнові вироби та деякі предмети розкоші. Оподатковані товари акцизним податком також мають зрівняльний характер, оскільки оподатковуються як внутрішні, так і імпортовані товари даної категорії. Аналогічно ПДВ, з 1 січня 1993 року акцизи стягуються при ввезенні підакцизного товару з однієї країни ЄС до іншої, але стягуються при імпорті підакцизних товарів на митну територію ЄС. Ставки акцизів встановлюються державами-членами на основі гармонізованих правил [43, 50].

На відміну від ПДВ і мита, які переважно оподатковуються адвалорними ставками(тобто обчислюється у відсотках від митної вартості товару), акцизи, як правило, представляють собою специфічні збори. Вони розраховуються за фіксованою ставкою на одиницю товару (наприклад, за масою, вмістом алкоголю та інше). При експорті підакцизних товарів вартість акцизів, аналогічно ПДВ, повертається експортерам відповідно до правил ГАТТ.

Також, митним законодавством Євросоюзу передбачається плата митним органам країнам-членів за надання додаткових послуг при запиті декларанта (тобто стягнення митних зборів). Ці додаткові послуги включають:

- проведення аналізу та експертної оцінки зразків товарів і їхнє подальше поштове пересилання за запитами, пов'язаними із застосуванням митного законодавства;

- зберігання товарів на складах тимчасового зберігання понад визначені терміни;
- перевірка товару імпортером до подання митної декларації;
- знищення товару за умови, якщо це призводить до витрат митних органів;
- перевірка товарів для верифікації за умови, якщо це вимагає витрат митних органів;
- проведення митного оформлення в неробочий час або поза робочим місцем [43, 44].

Також, для прикладу зарубіжного досвіду розглянемо Японію, середньозважена ставка мита в цій країні становить 2%, тому дана держава вважається однією з найбільш відкритих. Проте на певні категорії товарів діють заборонні ставки: рис (444%), пшениця (193%), молочну та м'ясну продукцію, нафтопродукти [42].

Ставки мита в Японії можна згрупувати певним чином (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Критерії класифікації мита в Японії.

Джерело: побудовано автором на основі [53]

В Японії майже всі тарифні ставки є адвалорними (95%), тобто рахується відсотково до вартості товару, при цьому ставки є диференційними та залежать від обраного методу визначення митної вартості товару. Більше до третини товарів при імпорті не застосовуються митна ставка (переважна більшість сировинна продукція). Також близько до 45% категорій товару обкладається ставками менше 5% та тільки до 3% товарів можна застосувати ставки більше ніж 30% (текстильні

товари, взуття та продукти харчування). Японія активно використовує квотування та інші методи нетарифного регулювання, проте при цьому майже не застосовує компенсаційні й антидемпінгові ставки. Крім того, в країні існує унікальна система податкових пільг для імпортерів, що ввозять товари та не підлягають оподаткуванню, дані підприємства мають право на податковий кредит у розмірі 5% від обсягу імпорту. Важливо відзначити, що обсяг імпорту товарів, які не оподатковуються, становить більше 25% [42].

Міністерство фінансів Японії встановлює фінансовий контроль над експортними угодами, визначаючи конкретний порядок оформлення фінансової процедури експортної угоди. Згідно з цим порядком, експортер повинен отримати банківський дозвіл [53]. Завдання та функції митних органів Японії представлені на рисунку 3.4.

Рисунок 3.4 – Функції та завдання Державної митної служби в Японії.

Джерело: побудовано автором на основі [42, 53]

Бачимо, що в Японії велике значення має митний тариф, за допомогою якого відбувається регулювання зовнішньоекономічної діяльності та виконуються завдання пов'язані з структурною перебудовою національної економіки. Велика увага звертається на захист особливо чутливих секторів економіки, в першу чергу аграрний, тому існує широка диференціація ставок мита та використовуються тарифна ескалація [53].

Проблеми справляння митних платежів в Україні.

На даному етапі в Україні від ефективної роботи митних органів, а саме ДМСУ, залежить надходження митних платежів до державного бюджету. Зараз наша держава стикається з проблемами системи митного оподаткування. Особливо відчутними є відсутність прозорості та раціонального механізму прийняття рішень, що дозволяють суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності самостійно вирішувати питання щодо справляння митних платежів. Також, особливо гостро постає питання росту контрабанди та недобросовісної поведінки, що призводять до дефіциту фінансових ресурсів держави [55].

Беручи до уваги той факт, все міжнародне товариство націлене на створення сприятливих умов для гармонізації та спрощення митних процедур, що дасть змогу покращити міжнародну співпрацю та збільшити обсяги торгівлі. Так з кожним роком, все більше країн намагаються відмовитися від загального контролю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, зменшуючи втручання людського фактору (тобто посадових осіб митного органу) в операційну діяльність учасників міжнародної торгівлі. Проте за даних обставин в нашій країні, враховуючи COVID-19 та військову агресію росії, євроінтеграційний курс постає важливим пріоритетом. Гострим постає питання між збереженням захисту національного

товаровиробника та політикою вільної торгівлі, тому потрібно зосередити увагу на регулюванні руху товарів через митний кордон України.

Важливо зберігати баланс між зниженням протекції національного ринку та підтримкою внутрішніх виробників, а також зосереджувати увагу на координації регулювання переміщення товарів через митні кордони та коригуванні дій учасників зовнішньоекономічної діяльності з метою максимального їх захисту.

Першою проблемою можна виділити слабкість митних інституцій. Важливою складовою даної проблеми є недостатнє регулювання міжнародної співпраці в митній сфері.

Зазначимо, що з 1992 року митна служба України є повноправним членом Всесвітньої Митної Організації (ВМО), яка приділяє значну увагу міжнародному митному співробітництву в боротьбі з контрабандою. Україна приєдналася до базових Конвенцій ВМО та уклала міжурядові угоди із численними країнами для боротьби з незаконним переміщенням товарів через митний кордон. Ці угоди спрямовані на обмін інформацією, навчання фахівців для розвитку професійних зв'язків та співпраці між працівниками митних адміністрацій, а також на надання можливостей для поширення та обміну досвідом у різних сферах діяльності [25].

Незважаючи на ці зусилля, актуальною проблемою в боротьбі митних органів з контрабандою залишається встановлення ефективного співробітництва та комунікацій з аналогічними органами країн-торговельних партнерів для обміну інформацією. Особливо це стосується інтеграції українських інформаційних систем у митній сфері до європейської бази, що сприяло б виявленню спроб заниження вартості товарів чи викривлення відомостей про країну їхнього походження.

Важливо відзначити, що в діяльності митних органів виникають проблеми у забезпеченні належної взаємодії не лише з митними органами інших держав, а й з правоохоронними органами, органами державної виконавчої служби та іншими державними установами України, що призводить до зниження ефективності протидії контрабанді та порушенням митних правил. Однією з причин цього є недосконалість законодавства та нормативно-правової бази, а також відсутність

чіткого розподілу повноважень між державними органами та координації спільних дій. В цьому контексті підтримується думка про доцільність делегування митним органам повноважень щодо проведення оперативно-розшукової діяльності з метою підвищення ефективності боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил [27].

Також, джерелом фіскальних загроз можна виділити митні правопорушення. На сьогоднішній день, існує глобальна проблема незаконного переміщення фінансових потоків, в тому числі через незаконний імпорт. Зокрема, дослідники Global Financial Integrity (GFI) прийшли до висновку, що понад 80% всіх незаконних фінансових потоків реалізуються у зовнішнь-торговельному секторі [25].

Крім того, порушення митних правил є не лише джерелом фіскальних загроз, але й одним із ключових факторів дестабілізації внутрішнього ринку України, що негативно впливає на розвиток національної економіки та становить загрозу національній безпеці. Таким чином, основна позиція полягає в тому, що одним із основних завдань сучасності є боротьба з контрабандою.

У контексті нашого дослідження під контрабандою розуміється незаконне переміщення всіх товарів (не лише тих, переміщення яких заборонено або обмежено українським законодавством) поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, включаючи часткове декларування або декларування з поданням викривлених даних чи їх маніпулюванням. Важливо відзначити, що оцінка митних порушень ускладнена, оскільки звіти митної служби обмежені декількома кількісними показниками, які не дозволяють оцінити соціально-економічні наслідки припинення незаконної та злочинної діяльності в митній сфері. Один з обмежених способів оцінки можливих обсягів нелегального імпорту та контрабанди полягає в порівнянні статистичних даних обсягів міжнародної торгівлі національних статистичних органів України та країн торговельних партнерів.

Впродовж 2022 року працівники ДМСУ виявили понад 11 тисяч порушень митних правил, сума яких склала 2,9 млрд грн (вартісне значення показнику

збільшилося на 5% у порівнянні з 2021 роком). Так, з незаконного обігу було вилучено предмети порушення на суму більше 697,5 млн. грн, а саме:

- промислові товари – 457,5 млн грн;
- продовольчі товари та сільськогосподарська продукція – 49 млн грн;
- валюта – 147,3 млн грн;
- транспортні засоби – 43 млн грн [41].

Саме через існування контрабандних схем бюджет країни неотримує значні суми коштів та є фактором зменшення вітчизняного виробництва та конкурентоспроможності.

За оцінками науковців близько половини товарів народного споживання ввозяться без сплати митних платежів. За розрахунками Міністерства економіки, лише внаслідок «сірого» імпорту побутової техніки країна втрачає приблизно до 1 млрд грн щорічно, а загальні втрати для державної казни від контрабанди перевищують 10 млрд грн. Тютюн є найпопулярнішим товаром у структурі контрабанди, рекордний ріст тіньова діяльність зріс до найвищих показників за всю історію незалежної України, становлячи 19,9% (рис. 3.5).

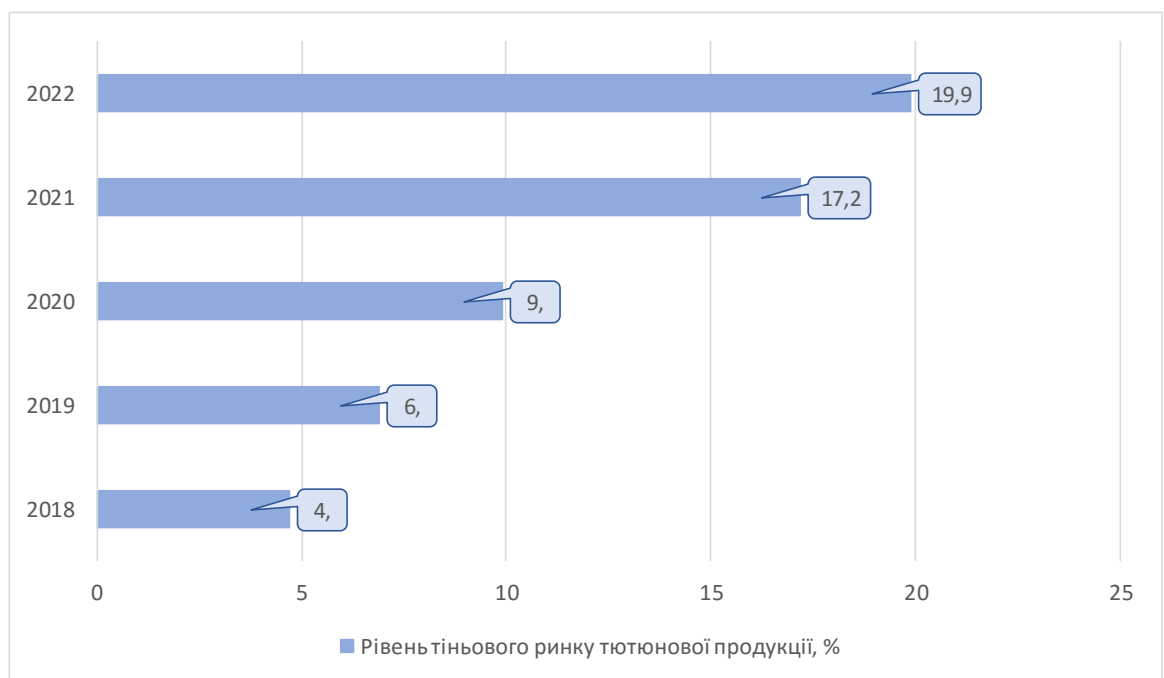

Рисунок 3.5 - Рівень тіньового ринку тютюнової продукції за 2018-2022 рік, %

Джерело: побудовано автором на основі [58]

Відсоткове співвідношення між легальним та нелегальним обігом залишається високим – кожна п'ята пачка сигарет є підробкою. Із загальних 7,35 млрд «підробок» у 2022 році, найбільш значущою складовою залишається схема з використанням товарів, призначених для "Duty free". У цьому випадку обсяг цієї продукції становить 4,31 млрд сигарет, що приблизно дорівнює 58,6% всієї тіншової продукції. Обсяг контрафакту складає 2,45 млрд сигарет, а решта, тобто 0,59 млрд сигарет, відноситься до контрабанди [58].

Наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори займають наступне місце за кількістю порушень, зареєстрованих Державною автомобільною інспекцією України, яка зафіксувала 303 випадки незаконного переміщення через митний кордон України. У нафтогазовому секторі частка тіншових операцій за останні кілька років коливається на рівні 18%. Втрати державного бюджету внаслідок схем у сфері алкогольної промисловості, за оцінками експертів, становлять приблизно 10 мільярдів гривень щорічно.

Нелегальний переміщення може відбуватися шляхом транспортування або передачі зазначених предметів через митний кордон. Завдяки географічному положенню країни доступні різні види транспорту, такі як автомобільний, залізничний, авіаційний та морський транспорт. Найпопулярнішим видом транспорту для перевезення контрабанди є автомобільний (рис. 3.6).

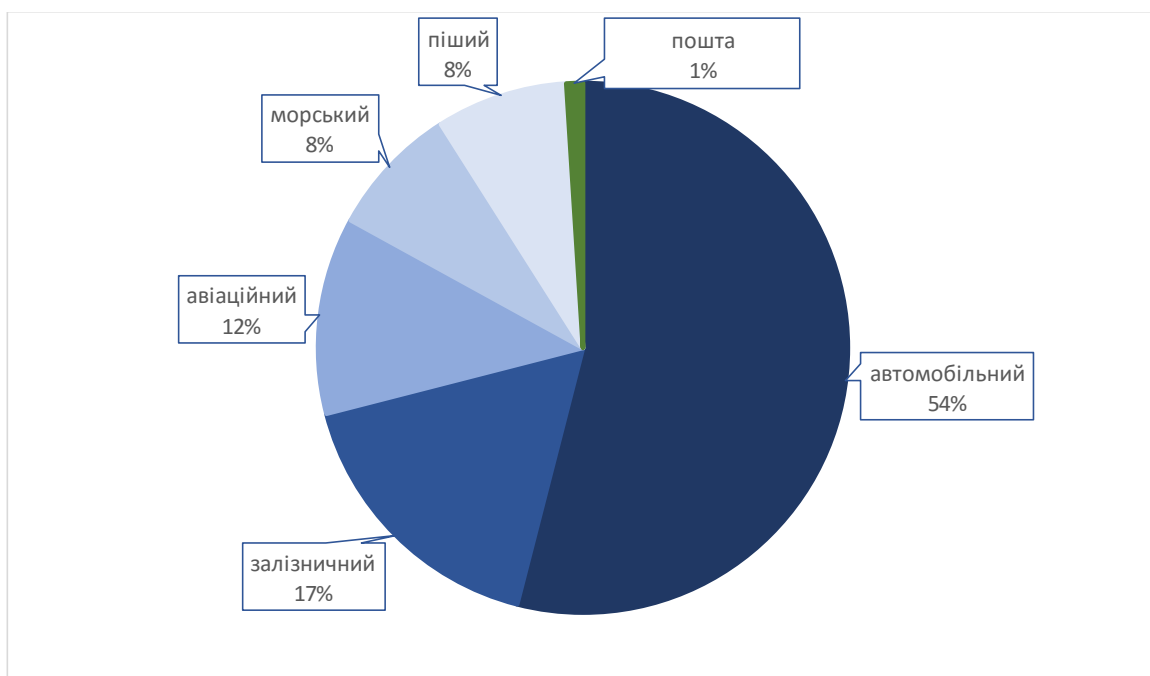

Рисунок 3.6 – Види транспорту, якими здійснюється контрабанда в Україні, %

Джерело: побудовано автором на основі [57]

На рисунку зображено показники за 2021 рік, адже після початку повномасштабного вторгнення контрабанда морським та авіаційним транспортом була припинена через блокування портів та закриття повітряного простору.

Тому, аналіз статистики країн, які ведуть торгівлю з Україною, є найбільш прямим методом визначення можливості наявності порушень митних правил і фактів контрабанди. Наприклад, інформація щодо експорту до України, яку подають зарубіжні митниці, повинна відповідати даним української митниці про імпорту. Якщо обсяги не співпадають, це може свідчити про порушення митних правил.

Наступною проблемою яка пов'язана з створенням сприятливих умов для контрабанди в нашу країну є корупція, недостатній нагляд за походженням і рухом капіталів через митний кордон України, неефективний розподіл обов'язків між митницею та правоохоронними органами, які займаються виявленням економічних та злочинів проти національної безпеки, а також неадекватна координація їхніх заходів із митними адміністраціями інших країн щодо обміну інформацією [25, 55, 56].

Агенція з досліджень InfoSapiens займається проведенням дослідження громадської думки та здійсненні поведінкових замірів вивчала уявлення про рівень корупції в Україні до початку війни і протягом 2022 року. За їхніми висновками, митниця визнається однією з найбільш корумпованих сфер серед населення (нарівні з судовою системою) та посідає друге місце серед підприємницького середовища [25].

Митна діяльність загалом виявляється вразливою перед різними формами корупції, починаючи від внесення неофіційних платежів для спрощення процедур і закінчуючи серйознішими випадками шахрайства та інших злочинних дій. Згідно з дослідженням Європейської місії з прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM) ще у 2014 році, було визначено два типи корупції в митному відомстві:

здирництво і корупційна угода. Здирництво включає примус до хабарництва, що супроводжується непередбачуваністю митних процедур, затримками у вантажообігу та додатковими перевітками для тиску на виплату незаконного хабаря за прискорення митного контролю та оформлення. Окрім того, існують таємні корупційні угоди між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та уповноваженими особами, а також службовцями митної служби, стосовно незаконного зменшення митної вартості товарів. Ці угоди укладаються на етапі попереднього митного декларування [64, с.12].

Аналізуючи корупційне середовище в митних органах України до початку війни та протягом 2022 року, то дослідження InfoSapiens доводять, що найчастіше неофіційні платежі інспекторам митної служби здійснювалися за можливості швидкого проходження митних формальностей (митне оформлення та митний контроль).

Також, одним з важливих питань сучасного митного контролю є правильне визначення митної вартості товарів, що ввозяться на митну територію України. Адже саме від достовірного визначення залежить база оподаткування та відповідно сплата митних платежів до державного бюджету. Так, імпортери з метою заниження митної вартості використовують певні схеми, що впливають безпосередньо на вартість товару при ввезенні на митну територію України [59,60].

Важливим питанням сучасного митного контролю є достовірне визначення митної вартості товарів, що ввозяться на територію України. Від цього залежить і база оподаткування митними платежами, які надходять до державного бюджету. Деякі недобросовісні імпортери використовують схеми заниженої митної вартості товарів, що безпосередньо впливає на їх вартість при ввезенні на митну територію України. В умовах воєнного конфлікту, падіння імпорту і нестачі власних коштів у державі залучення додаткових податкових надходжень сьогодні має вкрай важливе значення. В умовах воєнного конфлікту, коли спостерігається зниження обсягів імпорту і дефіцит власних фінансових ресурсів у країні, привертання додаткових податкових надходжень стає надзвичайно важливим завданням.

Наприклад, згідно з інформацією, наданою Економічною експертною платформою у звіті про моніторинг діяльності Держмитслужби України за 2022 рік, митні органи прийняли 13 924 рішень щодо коригування митної вартості. Відповідно до цих рішень, нараховано 108,9 млн грн митних платежів, що складає всього 0,04% від загальної суми податків, які стягуються Державною митною службою. Таким чином, можна зробити висновок, що вплив контролю за правильністю визначення митної вартості на збір митних платежів є невеликим.

Згідно з тими самими даними, у 2022 році декларантами було оскаржено до суду 2191 рішення щодо коригування митної вартості на загальну суму 403,09 млн грн. З цієї кількості 1683 рішення (77%) на суму 311,09 млн грн були вирішені на користь декларантів. Однак найбільш вражаючим фактором є не тільки відсоток скасованих рішень, але й суми нарахованих платежів. На 12% успішно оскаржених рішень припадає сума нарахованих платежів, що практично в три рази перевищує суму стягнутих. У середньому, митниця стягувала приблизно 7800 грн за кожним рішенням щодо коригування митної вартості, в той час як на одне скасоване судами рішення припадає нарахування у розмірі 185 000 грн [60].

На рівень надходження митних платежів до Державного бюджету України впливає не лише заниження митної вартості товарів, але й вірність визначення країни походження товару та правильна ідентифікація коду при переміщенні товарів через митний кордон. У випадку фальсифікації сертифіката про країну походження товарів або неправильної класифікації товарів відбувається заниження розміру ввізного мита, що призводить до скорочення нарахування ПДВ.

Згідно зі статистикою, виявлені порушення під час проведення пост-митного аудиту найчастіше пов'язані із невірною класифікацією товарів за УКТ ЗЕД (66%), неправомірним використанням пільг (13%) та невивплатою акцизного податку чи особливих видів мита (6%) [25].

Також до фіскальних загроз можна віднести неправомірне використання митних пільг. У митній сфері існує значна різноманітність пільг, особливо в контексті сплати мита, яка обумовлена специфікою цієї галузі, такою як інтернаціоналізація економічних відносин, глобалізаційні процеси та відкритість

світової економіки. Це призводить до наявності різноманітних пільг у сфері митного оформлення, сплати митних платежів та митного контролю. Пільги можуть бути надані фізичним та юридичним особам, а також товарам (іншим предметам) в залежності від обраного митного режиму, такого як експорт, реекспорт, імпорт, реімпорт, транзит.

Така велика кількість пільг у митній сфері може призводити до втрат бюджету через недонадходження митних платежів і ускладнення контролю за процесом надання цих пільг. Крім того, це може створювати сприятливі умови для корупційних дій як з боку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які намагаються використовувати пільги для покращення свого фінансового становища, так і з боку працівників митних органів, які можуть отримувати вигоди за можливість користуватися митними пільгами [63].

Так існують певні схеми, які дозволяють незаконно використовувати митні пільги:

- фіктивний експорт: використовують схеми, в яких штучно заявляють про експорт товарів, хоча насправді товари залишаються в межах країни. Це дозволяє їм отримувати відшкодування ПДВ за експортні операції, але фактичного експорту не відбувається;
- повторний експорт товарів: схеми, в яких товари ввозяться в країну, а потім відправляються назад за межі країни без реального використання або переробки;
- приховування імпорту у вигляді транзиту через митну територію України;
- ввезення товару з заниженням його кількості у супроводжуючих документах;
- псевдотранзит товару і фактична реалізація його на митній території України;
- ввезення готової продукції у виді комплектуючих виробів;

- відображення в деклараціях неправдивої інформації щодо характеристики ввезених товарів (наприклад, коду товару, країни походження, митної вартості товару);
- ввезення готової продукції під виглядом давальницької сировини.

Всі негативні аспекти регулювання стягнення митних платежів вимагають дії з боку держави для їх вирішення. Це особливо критично, оскільки ці проблеми впливають на доходну частину державного бюджету, яка на сьогодні не покриває всіх витрат держави на виконання її функцій та досягнення стратегічних цілей щодо розвитку країни. Таким чином, необхідні кроки спрямовані на досягнення більшої ефективності.

3.3. Напрямки підвищення фіскальної ефективності митних платежів в Україні.

Митні платежі відіграють важливу роль у формуванні доходів державного бюджету та сприяють сталому економічному розвитку країни. Одним із основних завдань Держмитслужби України є функціональне наближення її організації та діяльності до структури митниць країн Європейського союзу. Це передбачає активну підтримку розвитку зовнішньої торгівлі, а також надійний захист державних інтересів у сфері економічного розвитку.

Так, загалом для подолання порушення митних правил та контрабанди, можемо запропонувати такі напрями для підвищення фіскальної ефективності:

- дослідження та використання зарубіжного досвіду організації державного кордону та забезпечити контрольно-пропускні пункти технічним оснащенням (сучасне оснащення для моніторингу);
- мінімізація певних кримінальних аспектів контрабанди, легалізувавши деякі види діяльності, що несуть низьку загрозу для суспільства, впровадження механізмів і стимулів, що дадуть змогу детінізувати контрабандні потоки,

використання інструментів митної амністії та впровадження прозорих схем зовнішньоторговельної діяльності;

- підвищення якості персоналу Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України та правоохоронних органів шляхом перегляду підходів до підбору працівників за їхніми професійними здібностями та моральними якостями, використання ефективних інструментів розвитку, навчання та кар'єрного зростання, а також створення механізмів взаємного контролю, забезпечення підзвітності та прозорості перед громадськими організаціями;

- впровадження цілеспрямованої інформаційної політики для запобігання розвитку контрабандної діяльності, спрямованої на популяризацію легального бізнесу та свідомого усвідомлення наслідків контрабанди серед населення;

- формування системи забезпечення митної безпеки України з урахуванням міжнародного досвіду провідних країн світу, а саме реформування суб'єктів, що забезпечують митну безпеку України;

- автоматизація процесів обміну інформації з уповноваженими органами іноземних держав;

- автоматизувати всі процеси декларування товарів;

- налагодження партнерських взаємовідносин між митним органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Боротьба з корупцією в митних органах потребує комплексного підходу та впровадження різноманітних заходів. Напрямами, які можуть бути ефективними у протидії корупції в системі митних органів є:

- підвищення заробітної плати митникам;

- посилення відповідальності та покарання за корупційні злочини;

- поліпшення соціального захисту митників;

- розвиток цифрових продуктів та технологій контролю за перетином митного кордону;

- посилення антикорупційного законодавства в сфері митниці;

- покращення роботи правоохоронних та судових органів у справі протидії корупції, впровадження зарубіжних практик у протидії корупції на митниці [25, 60].

Для подолання проблеми заниження митної вартості, можемо запропонувати такі напрями для підвищення фіскальної ефективності:

- впровадження сучасних інформаційних технологій для автоматизації обчислення митних вартостей та контролю за ними;
- розробка чітких та однозначних правил класифікації товарів та методів визначення їх митної вартості;
- контроль за перевітками підтвердження достовірності заявленої митної вартості;
- вдосконалення системи ризик-аналізу для виявлення потенційних випадків заниження митної вартості;
- залучення представників підприємств до розробки та обговорення митних правил та стандартів;
- сприяння розумінню підприємствами вимог та процедур визначення митної вартості товарів;
- обмін інформацією з іншими країнами щодо митної вартості товарів та найкращих практик для її визначення;
- підготовка та удосконалення законодавства, що регулює процес визначення митної вартості, з метою усунення можливості заниження;
- проведення навчальних заходів для митних служб, бізнес-спільноти та громадськості щодо важливості визначення точної митної вартості та наслідків її недотримання [55, 56, 61].

Щодо надання митних пільг то треба мінімізувати їх кількість та дотримуватись певних принципів щодо їх надання (рис. 3.7).

Рисунок 3.7 – Принципи надання митних пільг

Джерело: побудовано автором на основі [63, с. 165-168]

Основним принципом має бути рівномірність надання пільг, що визначається справедливістю та відсутністю вибіркової та суб'єктивних факторів. З іншого боку, важливо уникати примусу та обов'язковості при застосуванні пільг, забезпечуючи добровільність їх використання.

Принцип спрямованості надання пільг особливо чітко виявляється в контексті воєнного часу. Цільовий характер виявляється в наданні пільг волонтерам та армії, а також здешевленні та насиченні ринку важливими товарами, такими як бензин та дизельне паливо. Безумовно, застосування пільг повинно супроводжуватись економічним ефектом, який приносить користь як державі, так і платникам податків. Процес надання пільг повинен бути керованим, і в Україні цей процес централізовано визначений Верховною Радою України.

Надання пільг без визначених нормативів та їх велика кількість в митному та податковому законодавстві порушують баланс між реальними показниками економічного розвитку та доходами бюджету. Так, митні пільги повинні сприяти визначенню пріоритетів держави щодо конкретних товарів, груп товарів (наприклад, у період війни для забезпечення потреб армії та волонтерів), виробництв (зокрема, пільги для ввезення устаткування на території зон пріоритетного розвитку), а також враховувати інтереси простих громадян (наприклад, пільгове розмитнення автомобілів, привезених із-за кордону), спрямоване на зниження цін на важливі товари (наприклад, пільгове оподаткування

бензину). З фіскальної точки зору, митні пільги, навіть за умови дотримання всіх принципів надання, можуть призводити до зменшення митних надходжень, хоча не всі вони беззастережно можуть вважатися втратами для бюджету.

Отже, необхідність реформування самого митного законодавства та впровадження комплексного контролю за дотриманням митних правил суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами, оптимізація контрольних процедур щодо нарахування та сплати митних платежів, а також впровадження спрощених та сучасних митних процедур на кордоні та всередині держави є необхідними заходами для підвищення рівня надходжень митних платежів до державного бюджету. Це, в свою чергу, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та сприятиме її стратегічному розвитку у майбутньому.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження фіскальної ролі митних платежів в Україні можна сформулювати такі висновки:

Велике значення в зовнішньоекономічних операціях відіграє митне оподаткування, основу якого складають митні платежі. Митні платежі представляють собою податки та збори, які справляються у встановленому порядку при переміщенні товарів та інших об'єктів під контролем митних органів через митний кордон країни. Тому, вони є важливим інструментом регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

2. Нормативно-правове забезпечення справляння митних платежів регулюється відповідно до частини другої ст. 1 МКУ, де зазначається, що відносини, пов'язані із справлянням митних платежів, регулюються МКУ, ПКУ та іншими законами України з питань оподаткування.

3. Зробивши критичну оцінку наукових публікацій з проблематики фіскальної ролі митних платежів, можемо сказати, що фіскальний потенціал митних платежів в Україні залежить від різноманітних чинників, причому основними серед них є результативність митної політики та інтегральний, збалансований розвиток економіки країни. Порівняно з європейськими державами, система оподаткування та митна політика України більш націлена на фіскальний потенціал митних платежів, ніж регулюючий. Що викликає необхідність вдосконалення та оптимізації митної системи для досягнення більшої ефективності та гармонізації за стандартами Європейського Союзу.

Митні платежі мають важливе значення у доходах Державного бюджету України, їх частка у структурі податкових надходжень та державного бюджету сягає до 33,8-платежів до Державного бюджету України у 2018-2022 рр., можемо сказати, що найбільше доходів отримано від ПДВ з імпортованих товарів, далі акцизний податок з імпортованих підакцизних товарів та найменшу частку займає мито.

Проте, в останні роки існує тенденція до зниження надходжень митних платежів за період 2019-2020 років, що насамперед зумовлене пандемією Covid-19, яка спричинила падіння обсягів імпорту по всьому світові та загальними факторами, що сповільнюють зростання митних платежів у нашій державі (високий рівень корупції, неефективність реформ в митній сфері, в також невиважена фіскальна та монетарна політикою уряду).

Робота Київської митниці полягає у забезпеченні не лише контролю за митними процесами, але й у сприянні виконанню стратегічних завдань, спрямованих на розвиток митної системи України відповідно до вимог чинного законодавства. Загалом, частка митних платежів зібраних Київською є досить вагомою у доходах державного бюджету та складає: у податкових надходженнях 9,37-12,38%, у державному бюджеті – 4,98-10,24%.

6. Зарубіжний досвід справляння митних платежів у Європейському Союзі вказує на різноманітні підходи та заходи, спрямовані на підтримку міжнародної торгівлі та розвитку економічного співробітництва. Ці країни розвинули систематизовані митні процедури, впровадили спрощені процеси та уклали торгові угоди щодо зниження чи скасування тарифів на конкретні товари. Зробили вагомий внесок у розвиток електронних систем та запровадили програми, такі як «Уповноважений економічний оператор», щоб прискорити митне оформлення для довірених торговців. Навіть при можливих відмінностях у конкретних політиках і процедурах, загальною метою залишається оптимізація торгових процесів і створення сприятливих умов для бізнесу. Щодо, Японії то вона є досить відкритою країною у сфері зовнішньої торгівлі. Проте, водночас з використовує митно-тарифну систему для захисту вразливих галузей економіки.

7. Виділено основні проблеми пов'язані зі зниженням фіскальної ефективності митних платежів:

- незаконне переміщення грошових потоків через міжнародні торговельні канали, в тому числі внаслідок незаконного імпорту;
- значні обсяги митних правопорушень та контрабанди;
- корупція в митних органах;

- зниження митної вартості;
- недостатнє інформаційно-технічне забезпечення митних органів.

8. Запропоновано напрями, щодо підвищення ефективності справляння митних платежів в Україні:

- автоматизація процесів обміну інформації з уповноваженими органами іноземних держав;
- автоматизувати всі процеси декларування товарів;
- налагодження партнерських взаємовідносин між митним органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;
- підвищення заробітної плати митникам;
- посилення відповідальності та покарання за корупційні злочини;
- впровадження сучасних інформаційних технологій для автоматизації обчислення митних вартостей та контролю за ними;
- розробка чітких та однозначних правил класифікації товарів та методів визначення їх митної вартості;
- контроль за перевітками підтвердження достовірності заявленої митної вартості.

Отже, забезпечення виконання фіскальної функції покладено на митні органи. Також, важливо зазначити, що митні органи мають балансувати між виконанням фіскальної функції та реалізацією митної політики. З одного боку, їм слід забезпечувати виконання фіскальних завдань, а з іншого – впроваджувати митну політику, що сприяє розвитку міжнародної торгівлі та захисту національного виробника. Ефективність виконання контрольних і сервісних функцій митниці великою мірою визначає успішність в цих завданнях.

13. Криворот Н. В. Мито як інструмент забезпечення сталого розвитку. Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі : збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Чернігів, 21 квітня 2023 р.). – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023. – 606 с. URL: <https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2023/06/zbirnyk-gotovyj-13.06.pdf> (дата звернення: 08.11.2023).

14. Податкова система України: тренінг-курс / О. М. Тимченко, Ю. В. Сибірянська, С. М. Кокшарова, А. В. Пислиця, М. Б. Кондратенко; за ред. Т. І. Єфименко. К.: ДННУ «Академія фінансового управління», 2012. 656 с.

15. Демянюк О. Б., Герчаківський С. Д. Митне адміністрування: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ. 2016. с. 328.

16. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій» від 20.09.2012 № 1

0 17. Постанова КМУ «Про справляння плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для митних органів» від 18 січня 2003 р. № 93, поточна редакція від 13.08.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1011201-12#Text> (дата звернення: 09.11.2023).

п 18. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку опрацювання плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування цих органів або поза робочим часом, установленим для них» в

н 19. Закон України «Про митний тариф» від 19.10.2022 № 2697-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text> (дата звернення: 09.11.2023).

а 20. Закон України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 11, ст. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14#Text> (дата звернення: 09.11.2023).

е 21. Закон України «Про захист національного товаровиробника від

д

в

(дата звернення: 09.11.2023).

22. Закон України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 12-13, ст. 80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-14#Text> (дата звернення: 09.11.2023).

23. Генеральна угода про тарифи й торгівлю 1994 року: Угода Світової організації торгівлі від 15.04.1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_003#Text (дата звернення: 09.11.2023).

24. Прутська О.О., Любчак І.С. Фіскальний потенціал митних платежів в Україні. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 42. с. 322-326 URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/42_2020_ukr/56.pdf (дата звернення: 11.11.2023).

25. Сідляр В. В., Валігура В. А. Проблеми адміністрування митних платежів ч

е 26. Дубровський В., Черкашин В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту рід застосування інструментів ухилення / уникнення оподаткування в Україні. Київ, 2017. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Instrumenty-uhylyannya-vid-splaty-podatkov-2017-1.pdf> (дата звернення: 11.11.2023).

27. Титор В., Заяц В., Кекіш І. Організаційно-структурне забезпечення оперативно-розшукової діяльності митних органів. Світ фінансів. 2021. №1(66). С. 249-263.

и 28. Аналіз обсягів контрабанди в Україні. 2021. Ukraine Economic Outlook. URL: <https://www.ukraineeconomic-outlook.com/researches> (дата звернення: 11.11.2023).

у 29. Дубовик О. Ю., Мартинюк І. В Фіскальна ефективність митних платежів в Україні. Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University. 2021. Vol. 1-2 no. 278-279. Р. 30–36. URL: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2021-1-2-278-279-30-36> (дата звернення: 11.11.2023).

с

к

а

л

30. Юрчишена Л.В., Кернична Г.Ю. Концептуальні засади фіскальної ефективності непрямого оподаткування в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. № 6. С. 120-126.

31. Основи фінансового аналізу, менеджменту і контролю: навч. посіб.: у 2 т. / В.Б. Захожай, М.І. Коваль, К.В. Захожай – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. – Т. 2. – 407 с.

32. Міністерство фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення 23.04.2023).

33. ВІ - customs UA. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/> (дата звернення 18.11.2023).

34. Ціна держави – проект CASE Україна. URL: <https://cost.ua/> (дата звернення 18.11.2023).

35. Бороденко Т. М. Сучасний стан адміністрування митних платежів в Україні. International scientific journal «Grail of Science». 2023. № 24. с. 84-90. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/841/858> (дата звернення 18.11.2023).

36. Легкоступ І., Сاینчук Н., Соколюк М. Митні платежі як складова формування дохідної частини Державного бюджету України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2023. № 52. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-43> (дата звернення: 18.11.2023).

37. Тучак Т., Шейко Н. Адміністрування акцизного податку у контексті його фіскальної ефективності. Економіка та суспільство. 2022. № 43. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-63> (дата звернення: 19.11.2023).

38. Росоха О.В., Славкова А.А. Непрямі податки: фіскальна ефективність в Україні та зарубіжних країнах. Грааль науки. № 27. 2023. С.107-116. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a42d813f-4646-46a4-ba91-3f95992b7840/content> (дата звернення: 19.11.2023).

39. У 2022 році Держмитслужба перерахувала до держбюджету 300,8 млрд грн: чому не більше?. Державна Митна Служба. URL: <https://customs.gov.ua/en/news/novini-20/post/u-2022-rotsi-derzhmitsluzhba->

pererakhuvala-do-derzhbiudzhetu-3008-mlrd-grn-chomu-ne-bilshe-1062 (дата звернення: 19.11.2023).

40. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» від 24.03.2022 р. № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення: 19.11.2023).

41. Державна Митна Служба. URL: <https://customs.gov.ua/en/> (дата звернення: 20.11.2023).

42. Гуцул І.А. Митна політика зарубіжних країн: навч. посіб./ І.А. Гуцул. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018. –198с

43. Прокіпчук Л. І. Досвід Європейського Союзу у питаннях адміністрування митних платежів: теоретичні основи та практичні рекомендації. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2019. Випуск 3 (81). с. 71-75. URL: <https://www.snaujournal.com.ua/index.php/journal/article/view/85/77> (дата звернення: 20.11.2023).

44. Офіційний сайт Європейського союзу. URL: https://european-union.europa.eu/index_en (дата звернення: 20.11.2023).

45. Бліщук К. М. Європейські вектори вдосконалення митної політики в Україні. Економіка та суспільство. 2023. № 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-30> (дата звернення: 20.11.2023).

46. Оніщик Ю. В. Митні платежі як системоутворювальні категорії митного законодавства України та Європейського союзу. Нове українське право. 2022. Випуск 6. Том 2. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/397/351> (дата звернення: 21.11.2023).

47. Карпенко Г. Л., Коваль Н. О., Панфілова О. Є. Митне право Європейського Союзу: навч. метод. посіб. Одеса: Фенікс. 2020. 120 с.

48. Величко К.Ю., Носач Л.Л., Печенка О.І. Особливості митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах євроінтеграційного спрямування. 2019. Випуск 1. с. 109-122.

49. Соколовська А. М. Суперечності та проблеми гармонізації ставок податку на додану вартість у ЄС. Фінанси України. 2021. №3. С. 23-45.

50. European Commission URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html (дата звернення 22.11.2023).

51. Сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення 22.11.2023).

52. Кайль О.В. Митні платежі як складова наповнення державного бюджету України: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. ДНБЗ: КНЕУ. 2020. с.109-111.

53. Коляда С.П., Алмаз Л.О., Гребенок О.О. Митні служби Китаю та Японії в контексті зовнішньої економічної діяльності. Вісник Академії митної служби України. 2013. № 1. с. 110–117.

54. Шонія Б. Г. Адаптація митного законодавства України до норм Європейського Союзу. Академічні візії. 2023. Випуск 22. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/599/546> (дата звернення 23.11.2023).

55. Найдено О. Є., Тихомирова Д. В. Роль митних платежів в митній політиці України. Інфраструктура ринку. 2021. Випуск 60. с. 180-185. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2021/60_2021/34.pdf (дата звернення 23.11.2023).

56. Тертична А., Найдено О. Роль митних органів у забезпеченні митної безпеки. Економіка та суспільство. 2023. № 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-63> (дата звернення: 23.11.2023).

57. Городенко Д.О. Контрабанда в Україні: її детермінанти та шляхи попередження. Тиждень студентської науки: збірник праць 77 студентської науково-технічної конференції «Тиждень студентської науки 2022». Дніпро: НТУ «Дніпровська політехніка». 2022. URL: <https://science.nmu.org.ua/ua/conferences/week-of-studsci/zvit-2022.pdf> (дата звернення 23.11.2023).

58. Звіт компанії . Illicit cigarette consumption in the EU, UK, Norway, Switzerland, Moldova and Ukraine, 2022 results. 28 June 2023. URL:

<https://www.pmi.com/resources/docs/default-source/itp/kpmg-report---illicit-cigarette-consumption-in-the-eu-uk-norway-switzerland-moldova-and-ukraine---2022-results.pdf>
(дата звернення 24.11.2023).

59. Дубовик О. Ю. Проблематика визначення митної вартості імпортованих товарів. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2023. № 1-2 (302-303). с. 59-64. URL: [http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2023/302-303/pdf/NV_ONEU_1-2_2023%20\(on-line\).pdf#page=59](http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2023/302-303/pdf/NV_ONEU_1-2_2023%20(on-line).pdf#page=59) (дата звернення 24.11.2023).

60. Саварець А. Митна вартість: презумпція вини. Економічна правда. 2023. 24 квітня. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/24/699425/> (дата звернення 24.11.2023).

61. Пипяк М. І., Кокарча Ю. А. Реформування митного законодавства України в умовах Євроінтеграції. Нове українське право. 2022. Випуск 6, Том 2. с. 104-109. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/400/354> (дата звернення 25.11.2023).

62. Іванов Ю.Б, Крисоватий А.І., Кізіма А.Я., Карпова В.В. Податковий менеджмент: підручник. К.: Знання, 2008. 525 с.

63. Давидов М. С. Механізм державного регулювання у сфері запобігання ухиленням від сплати податків в Україні. Публічне управління та митне адміністрування. 2023. № 2 (37). с. 16-23. Випуск 22. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/5906/1/2.pdf> (дата звернення 25.11.2023).

64. Олійник Д. О. Запобігання корупційним злочинам, що вчиняються при здійсненні митних процедур: монографія. Харків : Право, 2018. 200 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Система абсолютних показників для аналізу ефективності
справляння митних платежів

№ п/п	Назва показника	Формула	Одиниці виміру	Економічна інтерпретація
Відносні показники				
1	Частка надходжень митних платежів до державного бюджету	$\frac{\text{МП}}{\text{ДохДб}} * 100\%$	%	Показує залежність бюджету країни від надходжень митних платежів
2	Частка митних платежів до податкових надходжень	$\frac{\text{МП}}{\text{ПН}} * 100\%$	%	Показує залежність податкових надходжень країни від митних платежів

3	Темп приросту митних платежів	$ТП_{ФМП} = \frac{ФМП_t}{ФМП_{t-1}}$	од.в	Показник вказує на зміну обсягу митних платежів протягом певного часового періоду
4	Обсяг ПДВ до загального обсягу надходження митних платежів	$\frac{ПДВ}{МП} * 100\%$	%	Показує частку надходжень ПДВ у загальному обсязі митних платежів
5	Обсяг мита до загального обсягу надходження митних платежів	$\frac{Мито}{МП} * 100\%$	%	Показує частку надходження мита у загальному обсязі митних платежів
6	Обсяг акцизного податку до загального обсягу надходження митних платежів	$\frac{АП}{МП} * 100\%$	%	Показує частку надходжень акцизного податку у загальному обсязі митних платежів
7	Частка митних платежів у ВВП	$\frac{МП}{ВВП} * 100\%$	%	Вказує на те, яка частина ВВП країни становить сума всіх митних платежів, які сплачуються при здійсненні митних операцій.

Джерело: побудовано автором на основі [30]